

Selvitys suomalaisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä englannin kielellä

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 15/2018

Selvitys suomalaisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä englannin kielellä

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki 2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö
ISBN PDF: 978-952-263-561-7

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	Maaliskuu 2018	
Tekijät	Harri Rinta-aho ja Kati Mikkola		
Julkaisun nimi	Selvitys suomalaisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä englannin kielellä		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 15/2018		
Diaari/hankenumero	105/040/2018	Teema	Koulutus
ISBN PDF	978-952-263-561-7	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-561-7		
Sivumäärä	48	Kieli	suomi
Asiasanat	ylioppilastutkinto, lukiokoulutus, toisen asteen koulutus, kielipolitiikka, koulutuspolitiikka, koulutusvienti, ylioppilastehtävät		
Tiivistelmä	<p>Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen asetti 21.12.2017 (OKM/105/040/2017) selvityshenkilöt selvittämään, miten englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestäminen toteutetaan ja millaisia kustannuksia siitä aiheutuu. Rehtori Harri Rinta-aho ja dosentti Kati Mikkola luovuttivat selvityksen opetusministeriölle 9.3.2018.</p> <p>Selvityshenkilöt ovat kartoittaneet keskeisten sidosryhmien ja asiantuntijoiden näkemyksiä englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä. Keskeisinä johtopäätöksinään selvityshenkilöt esittävät seuraavat näkökohdat ja suositukset:</p> <p>Englanninkielinen ylioppilastutkinto edellyttää englanninkielistä lukiokoulutusta, joka puolestaan edellyttää riittävää kysyntää. Englanninkielisen lukiokoulutuksen tarve ja toteuttamisedellytykset painottuvat maan suurimpiin kaupunkeihin. Tutkinnon suorittaminen tulee sitoa ensisijaisesti opetuskieleen, mutta tietyin kriteerein mahdollisuus tutkinnon suorittamiseen on turvattava myös muille kuin englanninkieliset lukio-opinnot suorittaneille. Tutkinnon rakenne tulisi olla mahdollisimman samanlainen kuin suomen- ja ruotsinkielisessä tutkinnossa. Vieraskielisten kokelaiden (äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame) kohdalla on kuitenkin harkittava raportissa esitettyjä, nykyisestä poikkeavia ratkaisuja äidinkielen ja kotimaisten kielten kokeissa. Vähintään yhden kotimaisen kielen kokeen tulisi sisältyä englanninkieliseen ylioppilastutkintoon. Koevalikoiman tulee vastata suomen- ja ruotsinkielistä tutkintoa. Ylioppilastutkinto tulee jatkossakin suorittaa yhdellä tutkintokielellä. Englanninkielisen tutkinnon aiheuttamat lisäkulut on katettava valtion budjetista. Englanninkielisellä ylioppilastutkinnolla on edellytykset vahvistaa ylioppilastutkinnon asemaa kansainvälisesti ja tukea suomalaista koulutusvientiä. Englanninkielinen ylioppilastutkinto edellyttää lainsäädännöllisiä muutoksia.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	Mars 2018	
Författare	Harri Rinta-aho och Kati Mikkola		
Publikationens titel	Utredning över anordnande av finländsk studentexamen på engelska		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 15/2018		
Diarie-/projektnummer	105/040/2018	Tema	Utbildning
ISBN PDF	978-952-263-561-7	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-561-7		
Sidantal	48	Språk	finska
Nyckelord	Studentexamen, gymnasieutbildning, utbildning på andra stadiet, språkpolitik, utbildningspolitik, utbildningsexport, uppgifterna i studentexamen		
Referat	<p>Referat</p> <p>Undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen tillsatte den 21 december 2017 (UKM/105/040/2017) utredare för att utreda hur en studentexamen med engelska som examensspråk skulle ordnas och vilka kostnader det skulle föranleda. Rektor Harri Rinta-aho och docent Kati Mikkola överlämnade sin utredning till undervisnings- och kulturministeriet den 9 mars 2018.</p> <p>Utredarna har kartlagt de viktigaste intressegruppernas och experternas synpunkter på anordnande av studentexamen med engelska som examensspråk. De viktigaste slutsatserna som utredarna kom fram till är följande synpunkter och rekommendationer:</p> <p>En engelskspråkig studentexamen förutsätter gymnasieutbildning på engelska, vilket i sin tur förutsätter att efterfrågan på den är tillräckligt stor. Behovet av gymnasieutbildning på engelska och förutsättningarna för att förverkliga den är något som främst berör våra större städer. Avläggande av examen bör i första hand bindas till undervisningsspråket, men man bör också se till att andra än de som avlagt gymnasiet på engelska ges möjlighet att avlägga examen på engelska. Examensstrukturen bör vara så lik studentexamen med finska respektive svenska som examensspråk som möjligt. I fråga om examinander som har ett främmande språk (dvs. något annat än finska, svenska eller samiska) som modersmål bör man dock överväga de förslag till avvikelser från proven i modersmålet och andra inhemska språk som läggs fram i utredningen. Minst ett inhemskt språk bör ingå i den föreslagna engelskspråkiga studentexamen. Provpaletten bör svara mot urvalet prov för examinander som avlägger examen på finska eller på svenska. Studentexamen ska också framöver avläggas på ett enda examensspråk. De kostnader som studentexamen med engelska som examensspråk föranleder ska täckas med medel ur statsbudgeten. Den engelskspråkiga examen har förutsättningar för att stärka studentexamens ställning internationellt och stödja den finländska utbildningsexporten. En examen med engelska som examensspråk kräver ändringar i lagstiftningen.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.vallioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.vallioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture		March 2018
Authors	Harri Rinta-aho and Kati Mikkola		
Title of publication	Report on organising the Finnish matriculation examination in English		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 15/2018		
Register number	105/040/2018	Subject	Education
ISBN PDF	978-952-263-561-7	ISSN PDF	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-561-7		
Pages	48	Language	Finnish
Keywords	matriculation examination, general upper secondary education, secondary education, language policy, education policy, export of education, matriculation examination tests		
<p>Abstract</p> <p>On 21 December 2017, Minister of Education and Culture Sanni Grahn-Laasonen appointed two rapporteurs to investigate the organisation of an English matriculation examination and the costs it would create (OKM/105/040/2017). Principal Harri Rinta-aho and Docent Kati Mikkola submitted their report to the Ministry of Education and Culture on 9 March 2018.</p> <p>The rapporteurs surveyed key stakeholders' and specialists' views of organising an English matriculation examination. As their key conclusions, the rapporteurs presented the following viewpoints and recommendations:</p> <p>A precondition for organising an English matriculation examination is delivering general upper secondary education in that language, which cannot be done without sufficient demand. The greatest need and best preconditions for providing general upper secondary education in English are found in the largest cities of the country. Completing the matriculation examination should primarily be linked to the teaching language, but on certain criteria, a possibility of taking the examination should also be secured for other students besides those having completed general upper secondary studies in English. The structure of the examination should be as similar as possible to the Finnish and Swedish matriculation examinations. For candidates who are speakers of foreign languages (whose mother tongue is other than Finnish, Swedish or Sámi), however, the solutions proposed in the report that deviate from the current practices should be considered in mother tongue and national language tests. The English matriculation examination should include at least one national language test. A similar selection of tests should be offered as in the Finnish and Swedish examinations. The matriculation examination should be completed in a single language of examination also in the future. The additional costs incurred from the English examination should be covered from the central government budget. An English matriculation examination could improve the international status of the matriculation examination and support Finnish education exports. Legislative amendments will be needed in order to organise an English matriculation examination.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Johdanto.....	7
2	Aiempi kokeilu ja ajankohtaiset tarpeet	9
3	Englanninkielinen ja kaksikielinen perusopetus.....	12
4	Englanninkielinen lukio-opetus ja IB-opetus.....	14
5	Englanninkielisen ylioppilastutkinnon kohderyhmät	18
6	Koulutusviennin ja aivotuonnin näkymät	22
7	Englanninkielisen ylioppilastutkinnon rakenne	24
8	Kustannukset ja niihin vaikuttavat ratkaisut	31
9	Periaatteellisia kysymyksiä ja käytännön haasteita	35
10	Johtopäätökset	41
	Kirjallisuutta ja materiaaleja.....	44
	Liite 1. Taustakeskustelut.....	48

1 Johdanto

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen asetti 21.12.2017 (OKM/105/040/2017) selvityshenkilöt selvittämään englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämistä. Tehtävänä oli selvittää, miten englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestäminen toteutetaan ja millaisia kustannuksia siitä aiheutuu. Englannin tuominen tutkinnon suorituskieleksi on mahdollista toteuttaa osana Juha Sipilän hallituksen puolivälitarkastelun yhteydessä 25.4.2017 käynnistämää lukiokoulutuksen uudistusta. Toimenpide tukee hallituksen tavoitetta koulutuksen kansainvälisyyden lisäämisestä (Ratkaisujen Suomi 2015, 15).

Selvitys luovutettiin opetus- ja kulttuuriministeriölle 9.3.2018. Selvityshenkilöinä toimivat rehtori Harri Rinta-aho ja dosentti Kati Mikkola. Rinta-aho on pitkäaikainen ylioppilastutkintolautakunnan sensori ja hänen johtamansa Etelä-Tapiolan lukio oli mukana englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeilussa 1990-luvulla. Mikkola on ylioppilastutkintolautakunnan johtoryhmän jäsen ja A1-valiokunnan puheenjohtaja. Hän on Helsingin yliopiston dosentti ja toimii tutkijana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimusosastolla.

Selvitystyön pohjaksi selvityshenkilöt kartoittivat keskeisten sidosryhmien ja asiantuntijoiden näkemyksiä englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä. Kirjallista palautetta pyydettiin ja saatiin useilta tahoilta, muun muassa lukioiden rehtoreilta ja koulutuksen järjestäjiltä eri puolilta Suomea. Lisäksi selvityshenkilöt tapasivat opetushallituksesta yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen johtajan, pääkaupunkiseudun lukiotoimen johtoryhmän, Suomen lukiolaisten liiton puheenjohtajan ja koulutuspoliittisen asiantuntijan, Kuntaliiton lukiokoulutuksesta vastaavan erityisasiantuntijan, Opetusalan ammattijärjestö OAJ:sta koulutusjohtajan ja kolme koulutuspolitiikan erityisasiantuntijaa, Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry:n kehitysjohtajan, Suomen IB-koulujen hallituksen edustajat sekä ylioppilastutkintolautakunnan jäsenet, johtoryhmän ja kanslian edustajat. (Ks. tarkemmat tiedot Liite 1.)

Raportti koostuu johdannosta ja taustoittavista luvuista (1–4), selvityksen kannalta keskeisistä käsittelyluvuista (5–9) sekä johtopäätöksistä (10). Luvussa 2 tehdään katsaus 1990-luvulla toteutettuun englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeiluun ja siihen, miten suomalainen yhteiskunta ja englanninkielisen ylioppilastutkinnon tarve ovat muuttuneet tähän päivään tultaessa. Luvuissa 3 ja 4 esitellään englanninkielisen ja kaksikielisen opetuksen tilannetta perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa. Luvussa 5 esitetään selvityksen perusteella muodostunut kuva englanninkielisen ylioppilastutkinnon keskeisistä kohderyhmistä. Luku 6 koskee englanninkielisen tutkinnon mahdollisuuksia koulutusviennin ja kansainvälisten osaajien houuttelemisen näkökulmasta. Luvussa 7 tarkastellaan englanninkielisen tutkinnon rakennetta ja siihen liittyviä erityiskysymyksiä. Luvussa 8 eritellään tutkinnon kustannukset ja niihin keskeisesti vaikuttavat ratkaisut koulutuksen järjestäjien ja ylioppilastutkintolautakunnan osalta. Lukuun 9 on koottu selvitystyön, saadun palautteen ja julkisen keskustelun pohjalta keskeiset periaatteelliset ja käytännön kysymykset, jotka liittyvät englanninkielisen tutkinnon järjestämiseen. Luku 10 sisältää selvitystyön johtopäätökset ja suositukset.

2 Aiempi kokeilu ja ajankohtaiset tarpeet

Suomalainen ylioppilastutkinto on omaleimainen ja kansainvälisesti arvostettu kansallinen tutkinto, joka perustuu lukion oppimäärään. Ylioppilastutkinnon kokeissa arvioidaan, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen mukaisen riittävän kypsyysden. Kussakin oppiaineessa ylioppilaskokeen tehtävät laaditaan niiden kurssien oppimäärien mukaan, joista lukiolain 10 §:n 1 momentin nojalla säädetään lukiokoulutuksen tuntijaon mukaisina pakollisina kursseina ja syventävinä opintoina tarjottavina kursseina (Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta 915/2005, 1 §). Ylioppilastutkinto tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin ja toimii siten korkeakoulujen opiskelijavaltintojen tukena ja väylänä jatko-opintoihin (Lukiolaki 629/1998, 18 §). Samat oikeudet saa suorittamalla International Baccalaureate -tutkinnon, Reifeprüfung-tutkinnon tai Eurooppa-koulujen eurooppalaisen ylioppilastutkinnon (Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki 672/2005, 17 §).

Ylioppilastutkinnon voi tällä hetkellä suorittaa suomeksi tai ruotsiksi (Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki 672/2005, 1 §). **Kysymys englannin lisäämisestä tutkintokieleksi kytkeytyy osaksi laajempaa keskustelua kansainvälisestä kanssakäymisestä ja ihmisten liikkuvuudesta maasta toiseen. Englanninkielinen ylioppilastutkinto liittyy osaltaan myös suomalaisen lukion koulutusvientiin.**

Opettaminen vierailta kielillä peruskoulussa ja lukiossa mahdollistettiin lainmuutoksilla vuonna 1991, minkä jälkeen vieraskielinen opetus on jatkuvasti lisääntynyt. **Englanninkielistä ylioppilastutkintoa on kokeiltu kaksivaiheisesti 1990-luvulla.** Ensimmäinen englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeilu alkoi, kun opetusministeriö antoi 26.8.1992 luvan Käpylän iltaoppikoululle järjestää englanninkieliseen ylioppilastutkintoon tähtäävää opetusta (maahanmuuttajille) lukuvuosina 1992/93–1996/97 ja vahvisti englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeilun perusteet. Keväällä 1996 opetusministeriö pidensi englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeilua syksystä 1997 kevääseen

1999. Samalla lupa englanninkielisen tutkinnon järjestämiseen laajennettiin koskemaan englannin kielellä opiskelevia opiskelijoita kolmessa päivälukiossa, jotka olivat Englantilainen koulu, Etelä-Tapiolan lukio ja Kulosaaren Yhteiskoulun lukio.

Ylioppilastutkintolautakunta vastasi opetusministeriön esittämiin englanninkielistä tutkintoa koskeviin lausuntopyyntöihin vuosina 1992 ja 1995. Lausunnossa, joka on päivätty 29.4.1992, korostettiin, että vieraskielisten lukio-opetusta ja korkeakoulukelpoisuutta koskevat asiat tulisi ensin ratkaista valtakunnallisesti ennen kuin lautakunnan on mielekästä ottaa kantaa tutkinnon rakennetta ja uusia kokeita koskeviin esityksiin. 20.10.1995 päivätyssä lausunnossa puolestaan esitettiin, että maahanmuuttajien kohdalla saattaisi olla perusteltua kansallisen ylioppilastutkinnon järjestäminen Suomessa englannin kielellä silloin, jos he ovat suorittaneet lukio-opintonsa englanniksi, eikä heillä ole edellytyksiä tutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Lisäksi lautakunta esitti, että niille suomen- tai ruotsinkielisille opiskelijoille, jotka haluavat suorittaa opintonsa englannin kielellä, voisi tarjota mahdollisuuden antaa näyttö hyvästä englanninkielen taidostaan järjestämällä heille englanninkielistä kypsyyskoetta vastaavan tasoinen koe ylioppilastutkinnossa. Molemmissa lausunnoissa tuotiin esiin myös englanninkielisen tutkinnon aiheuttama kustannusten nousu ja työmäärän lisääntyminen.

Muodostaakseen kannan vieraskielisen ylioppilastutkinnon mahdolliseen vakinaistamiseen opetusministeriö asetti 28.4.1998 hallitusneuvos Zoe Pohjanvirran johtaman työryhmän selvittämään kansallisen ylioppilastutkinnon ja siihen kuuluvien kokeiden järjestämistä vieraalla kielellä ottaen huomioon eri vierailta kielillä järjestettävän opetuksen tarvetta ja maamme kansainvälistymistä yleensä. Samanaikaisesti opetusministeriö päätti lakkauttaa englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskevan kokeilun siten, että tutkinto järjestettiin kokonaisuudessaan viimeisen kerran keväällä 2001. Tämän jälkeen kokeilussa mukana olleilla opiskelijoilla oli mahdollisuus uusia ainoastaan hylättyjä pakollisia kokeita englannin kielellä. Pohjanvirran johtama työryhmä jätti muistionsa opetusministeriölle marraskuussa 1998 ja päätyi ehdottamaan, että Suomessa kansallinen ylioppilastutkinto järjestetään edelleen vain kansallisilla kielillä (Vieraskielinen ylioppilastutkinto 1998). **Kokeilun ja selvitysten perusteella englanninkielistä ylioppilastutkintoa ei tuolloin vakinaistettu.**

1990-luvun jälkeen Suomen kansainvälistyminen on jatkunut ja englanninkielisen lukiokoulutuksen kysyntä on kasvanut. Myös englanninkielisen opetuksen ja koulutuksen tarjonta on lisääntynyt, mikä on tukenut nuorten kansainvälistymismahdollisuuksia ja edistänyt kansainvälisten osaajien hakeutumista Suomeen.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma sisältää tavoitteen koulutuksen kansainvälisyyden lisääntymisestä ja koulutusviennin esteiden purkamisesta (Ratkaisujen Suomi, 2015, 15). Lisäksi hallitus päätti puoliväliriihessä 2017 laatia valtioneuvoston yhteisen Talent Boost – kasvua kansainvälisistä osaajista -toimenpideohjelman. Ohjelmassa kansainvälisillä osaajilla tarkoitetaan maahanmuuttajia tai suomalaisia paluumuuttajia, joilla on korkea osaamista, verkostoja sekä kansainvälistä kokemusta ja asiantuntemusta. Maahantulon syyllä ei sinällään ole merkitystä: myös humanitaarisista syistä Suomeen muuttanut voi olla kansainvälinen osaaja. Ohjelman avulla kansainväliset osaajat halutaan kanavoida yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tueksi samalla kun houkutteellaan kansainvälisiä osaajia Suomeen sekä hyödynnetään heidän osaamistaan ja verkostojaan investointien houkuttelussa. Osaajien houkuttelemista Suomeen pidetään tärkeänä, jotta lupaavasti alkanut talouskasvu ei hyytyisi osaavan työvoiman puutteeseen. Osana Talent Boost -ohjelmaa vahvistetaan englanninkielisen koulutuksen tarjontaa Suomessa.

Pyrkimys kansainvälisyyteen ja kansainvälisten osaajien houkutteluun näkyy myös kuntatasolla, erityisesti suurten kaupunkien strategioissa. Helsingin kaupunkistrategiassa vuosille 2017–2021 linjataan, että Helsingin vetovoiman vahvistaminen edellyttää kaupungin määrätietoista kansainvälistämistä. Strategia sisältää tavoitteen työperäisen maahanmuuton kasvattamisesta, ja korkeatasoinen koulutus todetaan olevan kansainvälisille osaajille tärkeä syy valita Helsinki asuinpaikakseen. Konkreettisine toimenpiteinä kaupungin kansainvälistämiseksi strategiassa asetetaan tavoitteet englanninkielisen koulutuksen ja varhaiskasvatuksen paikkamäärien kaksinkertaistamisesta sekä helsinkiläisten kielitaidon monipuolistamisesta lisäämällä kielikylpy ja kielirikasteista opetusta ja kasvatusta. Ensimmäisen vieraan tai toisen kotimaisen kielien opetus halutaan Helsingissä aloittaa jo ensimmäiseltä luokalta. (Maailman toimivien kaupunki 2017, 8.)

3 Englanninkielinen ja kaksikielinen perusopetus

Englanninkielinen ylioppilastutkinto on yksi osa laajassa koulutusjärjestelmän kokonaisuudessa, joka alkaa esiopetuksesta ja jatkuu perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen kautta korkea-asteen koulutukseen. **Englantia käytetään suomalaisissa kouluissa opetuskielenä eriasteisesti: opetus voi olla kokonaan englanninkielistä, kaksikielistä tai kielirikasteista.** Useimmissa suurissa kaupungeissa toimii englanninkielistä opetusta antavat kansainväliset koulut, joista osassa noudatetaan kansallisia opetussuunnitelmien perusteita, osassa kansainvälisiä opetussuunnitelmia. Osa englanniksi opetusta antavista kansainvälisistä kouluista on yksityisiä korvaavia kouluja, osa kuntien oppilaitoksia.

Englanninkielinen perusopetus on laajentunut merkittävästi 2000-luvun kuluessa. Esimerkiksi Espoo International School oli aloittaessaan vuonna 2001 noin 150 oppilaan koulu, nyt koulussa on noin 600 oppilasta ja kasvupaineet ovat edelleen kovat. Tilastokeskuksen tilastojen perusteella koko maan osalta englanninkieliseen perusopetukseen osallistuvien oppilaiden määrä näyttää kasvaneen yli kolminkertaiseksi vuosien 2011 ja 2017 välillä (Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla 621 oppilasta vuonna 2001; Espoossa, Helsingissä, Oulussa ja Vantaalla 1931 oppilasta vuonna 2017). Tilastokeskuksen luvut antavat tilanteesta kuitenkin vain osittaisen kuvan. Tilastokeskuksen tietojen mukaan esimerkiksi Helsingissä oli vuonna 2017 englanninkielisen esi- ja perusopetuksen piirissä 251 oppilasta, kun taas Helsingin omien tilastojen mukaan kyseisenä vuonna englanninkielisen perusopetuksen piirissä oli 739 oppilasta ja kaksikielisen suomi–englanti-opetuksen piirissä 804 oppilasta.

Monilla paikkakunnilla toimii kouluja, joissa on mahdollisuus opiskella osa aineista englanniksi. Suurimmilla paikkakunnilla tällaisia kouluja on useita. Esimerkiksi Helsingin kaupungin kouluista viidessä on mahdollisuus suomi–englanti painotettuun opetukseen 1. luokalta alkaen ja samoin viidessä koulussa 7. luokalta alkaen. Painotettuun opetukseen pyritään soveltuvuuskokeilla. Lisäksi Helsingissä on yksityisiä ja valtion kouluja, joissa voi opiskella joko kokonaan tai osittain vieraalla kielellä 1. luokalta

alkaen. Osittain englanninkieliseen opetukseen osallistuu myös äidinkielenään englantia puhuvia lapsia, jotka eivät ole päässeet tai mahtuneet kokonaan englanninkielisille luokille.

Koko maan osalta englanninkielisen perusopetuksen laajuudesta on vaikea muodostaa luotettavaa kokonaiskuvaa, koska esimerkiksi kaksikieliseen ja kielirikasteiseen opetukseen osallistuvien määriä ei ole kerätty ja tilastoitu systemaattisesti. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen tilanteesta on kuitenkin tekeillä kuntatason selvitys, jonka väliraportin mukaan vieraskielistä opetusta järjestetään etenkin englannin kielellä, mutta myös ranskaksi, venäjäksi, saksaksi, espanjaksi, saameksi, suomeksi ja kiinaksi. Erityisesti suppeamman kaksikielisen opetuksen tarjonnan määrä on nousussa. Haasteena kuitenkin pidetään pätevien kaksikielisen opetuksen opettajien rekrytointia, sillä kaksikieliseen opetukseen valmistavaa luokanopettajakoulutusta on tarjolla ainoastaan Oulun yliopiston Intercultural Teacher Education -koulutusohjelmassa ja Jyväskylän yliopiston englanninkieliseen opetukseen valmistavassa Juliet-koulutusohjelmassa. (Tiedot painamattomasta väliraportista ovat peräisin Monikielisyys vahvuudeksi -raportista 2017, 30.)

4 Englanninkielinen lukio-opetus ja IB-opetus

Englanninkielinen perusopetus on viime vuosina lisääntynyt ja kasvupaineet erityisesti suurimmissa kaupungeissa ovat edelleen voimakkaat. **Englanninkielisen ja kaksikielisen opetuksen oppilasmäärien kasvu perusasteella on luonut paineita lisätä myös englanninkielisen lukiokoulutuksen määrää. Tällä hetkellä englanti on opetuskielenä ainoastaan IB-lukioissa, Helsingin eurooppalaisessa koulussa (ESH) ja Helsingin Englantilaisessa koulussa (The English School), jossa noin puolet lukio-opinnoista on englanniksi. Muissakin lukioissa järjestetään osin englanninkielistä opetusta, mutta tämä opetus on valinnaista ja toteutetaan tyyppillisesti koulukohtaisina soveltavina kursseina.**

Vuonna 1945 perustetussa Helsingin Englantilaisessa koulussa aloitettiin lukio-opetus vuonna 1995. Koulun opetus perustuu kansallisiin opetussuunnitelman perusteisiin, mutta koulun erityinen koulutustehtävä näkyy muun muassa englanninkielisen opetuksen määrässä. Koulussa opetetaan englantia äidinkielenä peruskoulun ensimmäiseltä luokalta lukion loppuun asti. **Englantilaisen koulun opiskelijat osallistuvat kansalliseen ylioppilastutkintoon, jossa heidän edellytetään osaavan suomea.** Mikäli opiskelijan äidinkieli ei ole suomi, hän osallistuu suomi toisena kielenä -kokeeseen, kuten muissakin lukioissa.

Helsingin eurooppalainen koulu (ESH) on Eurooppa-koulujärjestelmään akkreditoitu, valtion ylläpitämä koulu, jossa opetus jakaantuu suomenkieliseen, englanninkieliseen ja ranskankieliseen osastoon. Koulussa noudatetaan pääosin Eurooppa-koulujen opetussuunnitelmia ja päättötutkintona suoritetaan European Baccalaureate (EB) -tutkinto.

International Baccalaureate Diploma Programme (IB) on kansainvälisesti tunnetuin englanninkielellä tarjottava toisen asteen koulutusohjelma. **Suomessa on tällä hetkellä 17 IB-koulua, joista kuusi toimii pääkaupunkiseudulla.** IB-linjat ovat kooltaan varsin pieniä sisäänoton vaihdellessa 25–60 opiskelijaan vuosittain. Yhteensä IB-lukiosta valmistuu vuosittain runsaat 300 opiskelijaa.

IB-linjoille on yhteisvalinnassa oma hakukoodinsa. Jokainen IB-lukio testaa hakijat pääsykokeessa, jossa arvioidaan tavallisimmin englannin kielen ja matematiikan osaamista. Hakija saa puolet hakupisteistä lukuaineiden keskiarvosta (enintään 10) ja puolet pääsykokeen tuloksista (enintään 10). Yhteispistemäärä (enintään 20) ratkaisee sisäänpääsyn. Hakijat, joilla ei ole peruskoulun päättötodistusta, hakevat harkinnanvaraisen haun kautta. Heidän edellytetään osallistuvan pääsykokeeseen ja toimitettavan koululle todistuksen suomalaista peruskoulua vastaavan oppimäärän suorittamisesta jossakin muualla. Useimmat IB-koulut edellyttävät tiettyä minimipistemäärää sisäänpääsykokeesta. Tällä halutaan varmistaa, että IB-opintoihin valitulla opiskelijalla on realistiset mahdollisuudet valmistua vaativasta ohjelmasta. IB-linjoille eivät pääse läheskään kaikki halukkaat.

Suomessa tarjottava IB-opetus aloitetaan valmistavalla Pre IB -vuodella, joka opiskelaan englanniksi kansallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Opiskelija, joka ei ole opiskellut toista kotimaisista kielistä ennen toisen asteen koulutukseen tuloaan, on vapautettu ruotsin/suomen kielen opinnoista. Pre IB -vuonna suoritetaan noin 30 kurssia eli noin neljäkymmentä prosenttia lukion oppimäärästä (75 kurssia). Pre IB -vuoden opinnot koostuvat pääsääntöisesti valtakunnallisista kaikille yhteisistä kursseista. Opetuksen järjestämistä tukee Opetushallituksen englanniksi käännetty Lukion opetussuunnitelman perusteet, joka sisältää yleisen osan lisäksi valtakunnallisten pakollisten ja syventävien kurssien tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Pre IB -vuoden jälkeen siirrytään suorittamaan kaksivuotista IB-tutkintoa.

Useimmissa IB-kouluissa opiskelijan odotetaan saavuttavan tietyn tason Pre IB -vuonna voidakseen jatkaa varsinaisiin IB-opintoihin. Tämä nostaa osaltaan opintonsa keskeyttäneiden määrää suhteessa kansallisen puolen opiskelijoihin, joskaan tarkkoja lukuja ei ole saatavilla. IB-opintoihin kuuluu kuusi ainekokonaisuutta, joista jokaisesta on valittava vähintään yksi aine. Ainekokonaisuudet ovat: A1-kieli, vieras kieli, ihmis- ja yhteiskuntatieteet, kokeelliset tieteet, matematiikka sekä taideaineet ja valinnaiset. Taideaineen voi korvata valitsemalla sen tilalle yhden aineen viidestä muusta ainekokonaisuudesta. Kuuden aineen lisäksi opiskelijan on suoritettava tiedon teoria -kokonaisuus (Theory of Knowledge, TOK) ja kirjoitettava 4000 sanan tutkielma (Extended Essay). Tämän lisäksi tulee suorittaa niin sanottu CAS-ohjelma, joka sisältää liikuntaa, taiteita ja yhteiskuntapalvelua. Kuudesta valitusta aineesta kolmen on oltava Higher level -tasoa (HL), joka merkitsee 240 tunnin laajuisia opintoja kahden vuoden

aikana. Kolme muuta ainetta ovat Standard Level -tasoisia (SL) eli 150 tunnin laajuisia opintoja. Kansallisiin opetussuunnitelman perusteisiin perustuvaan lukiokoulutukseen verrattuna IB-tutkinto on opiskeltavien oppiaineiden määrän osalta huomattavasti suppeampi. Pre IB -vuoden jälkeen jotkut opiskelijat vaihtavat kansalliselle puolelle, jos heidän kielitaitonsa sen mahdollistaa. Vaihtoa perustellaan usein halulla opiskella useampaa kuin kuutta ainetta. Tämä koskee esimerkiksi vieraiden kielten opiskelusta kiinnostuneita opiskelijoita.

IB-ohjelma painottaa oman äidinkielen osaamista opetuskielen rinnalla. Monet suomalaiset IB-opiskelijat sisällyttävätkin suomen/ruotsin kielen osaksi IB-opintojaan. Niiden osalta, joille suomi on vieras kieli, tilanne on jatkossa aiempaa huonompi. International Baccalaureate Organization (IBO) on luopumassa Finnish B -oppimäärän tarjoamisesta, koska aineen opiskelijoita on globaalisti katsoen kovin vähän. Vuonna 2017 vain hiukan yli 40 opiskelijaa osallistui Finnish B -kokeeseen osana IB-tutkintoaan.

IB-opinnot päättyvät toukokuun alkupuolella järjestettäviin kokeisiin, jotka arvioidaan numeroskaalalla 1–7. CAS-ohjelmasta, Extended Essaysta ja TOK:sta voi saada 1–3 lisäpistettä. IB-diploman saamisen edellytyksenä on 24 pistettä. Tutkinnon läpäiseminen edellyttää kohtuullisen hyvää menestymistä. Kansalliseen ylioppilastutkintoon verrattuna 24 pistettä merkitsee huomattavasti korkeampaa vaatimustasoa tutkinnon läpäisemiseksi. Joissakin maissa IB-koulut ovat ratkaisseet tutkinnon vaativuuteen liittyvät haasteet siten, että osa opiskelijoista ei tee lainkaan IB-diplomaa, vaan suorittaa opinnot vain muutamassa aineessa saaden niistä todistukset (*certificate*). Joidenkin maiden yliopistoissa sisäänpääsyyn riittää, että on tällainen *certificate student*. Esimerkiksi Englannista löytyy yliopistoja, jotka ovat valmiita hyväksymään opiskelijoita, joilla on suoritus vain muutamassa IB-aineessa, mutta ei IB-diplomaa. Suomen IB-kouluissa tällaiseen järjestelyyn ei ole haluttu ryhtyä, koska *certificate*-opiskelijoilla olisi vaikeaa päästä jatko-opintoihin Suomessa. IB-tutkinnon tulokset saapuvat kouluille heinäkuun alussa. Tulosten myöhäinen saapuminen on aiheuttanut jonkin verran ongelmia yliopistojen opiskelijavalinnoissa.

Englanninkielisen perusopetuksen laajentuessa tulee huolehtia, että toisen asteen koulutuksessa on riittävästi jatkumahdollisuuksia paitsi lukiokoulutuksessa myös ammatillisessa koulutuksessa. **Englanninkielellä opiskeleville ammattikoululaisille olisi yhdenvertaisuuden nimissä tarjottava mahdollisuutta kahden tutkinnon eli ammatillisen perustutkinnon ja ylioppilastutkinnon tekemiseen.** Englanninkielinen ylioppilastutkinto mahdollistaisi tämän.

IB-tutkintoon ammattikoulussa opiskelevat eivät voi osallistua. Vaihtoehdoksi tälle Kansainvälinen järjestö International Baccalaureate Organization (IBO) on luonut Career-related-ohjelman (IBCP), joka julkaistiin vuonna 2012. IBCP-ohjelma yhdistää ammatilliset opinnot ja akateemisia valmiuksia kehittävät IB-opinnot. Opintojen tavoitteena on kehittää valmiuksia kansainvälisiin jatko-opintoihin ja työskentelyyn monikulttuurisissa ympäristöissä. Suomen osalta IBO on myöntänyt vuoden 2018 alusta lähtien IB World School -aseman Oulun seudun ammattiopistolle (OSAO), jolla on lupa järjestää itsenäisenä kouluna IB Career-related programme (IBCP) -opetusta. Oulun seudun ammattiopisto on Suomessa ainoa ohjelmaa tarjoava oppilaitos. Kaikkiaan ohjelmaa tarjotaan yli 160 oppilaitoksessa yli kahdessakymmenessä maassa. Oulun seudun ammattiopisto tarjoaa IBCP-ohjelmaa osana englanninkielistä liiketalouden perustutkintoa. Opiskelijat suorittavat merkonomitutkintoon kuuluvina valinnaisina osina kaksi IB-lukion ainetta Business Management ja English B sekä ohjelmaan kuuluvat Core-opinnot. Opiskelijat saavat ammatillisen tutkintotodistuksen lisäksi kansainvälisen IB Career-related Programme -todistuksen. Tulevaisuus näyttää, mikä tämän tutkinnon arvo on korkeakouluihin hakeutumisessa. Suomessa linjauksia tästä ei ole vielä tehty.

5 Englanninkielisen ylioppilastutkinnon kohderyhmät

Englanninkielistä ylioppilastutkintoa toteutettaessa tulee harkita, sidotaanko tutkinto lukion opetuskieleen vai avataanko mahdollisuus sen suorittamiseen myös muille. Mikäli tutkinto sidotaan opetuskieleen, tulee päättää, millainen osuus opinnoista tulee olla englanninkielisiä, jotta opiskelijalla on oikeus tehdä ylioppilastutkinto englanniksi. Englanninkielisen opetuksen järjestämisen tulisi olla mahdollista koulutuksen järjestäjän omalla päätöksellä. Esimerkiksi nykyisillä IB-kouluilla olisi hyvät edellytykset kansallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaisen englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestämiseen, koska jo tällä hetkellä niissä järjestetään noin 40 prosenttia lukion pakollisista ja valtakunnallisista syventävistä kursseista englanniksi Pre IB -opintoina.

Jos tutkintoa ei sidota opetuskieleen, harkittavaksi tulevat muut mahdolliset kriteerit tutkinnon suorittamiseksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi se, että opiskelija on suorittanut suurimman osan opinnoistaan englanniksi ja se, että opiskelijan äidinkieli on väestökisterissä jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Mitä enemmän rajoituksia ja määräyksiä luodaan, sitä enemmän resursseja joudutaan käyttämään niiden seurantaan ja oikeudenmukaiseen tulkintaan yksittäistapauksissa. Englanninkielinen ylioppilastutkinto on periaatteessa mahdollista avata myös kaikille halukkaille. Tällä hetkellä suomen- ja ruotsinkielinen ylioppilastutkinto on kuitenkin sidottu lukion opetuskieleen, mikä muodostaa yhdenvertaisuuden kannalta ongelman, mikäli englanninkielinen tutkinto olisi kaikkien vapaasti valittavissa.

Selvitystemme perusteella englanninkielinen ylioppilastutkinto palvelisi erityisesti seuraaviin ryhmiin kuuluvia: 1) englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa olleet, 2) suomalaiset paluumuuttajat, joiden vahvin akateeminen kieli on englantia ja 3) vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneet nuoret, joilla englantia on ollut koulukieli. Nämä ryhmät ovat osin päällekkäisiä, ja kaikkiin ryhmiin kuuluu myös englantia äidinkielenään tai kotikielenään puhuvia. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon tarpeen taustalla on eri ryhmillä

osin erilaisia syitä, kuten heikko kotimaisten kielten taito, englanninkielinen perus- ja/tai lukio-opetus tai tavoite englanninkielisestä opiskelusta Suomessa tai ulkomailla.

1) Englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa olleille englanninkielinen ylioppilastutkinto olisi luonteva jatkumo suoritetuille opinnoille. Tämän ryhmän koko kasvaa sitä mukaa kun englanninkielinen perusopetus ja lukiokoulutus lisääntyvät. Tällä hetkellä kokonaan tai osittain englanninkielisen perusopetuksen piirissä on useita tuhansia oppilaita. **Selvitystemme perusteella englanninkielisen lukio-opetuksen tarve ja toteuttamisedellytykset painottuvat maamme suurimpiin kaupunkeihin, joista useimmissa annetaan jo nyt englanninkielistä tai kaksikielistä (suomi–englanti) perusopetusta. Lisäksi kiinnostusta englanninkieliseen lukio-opetukseen on myös joissakin keskisuurissa kaupungeissa.**

Englanninkielistä opetusta saaneiden osalta pieni mutta huomion arvoinen ryhmä ovat IB-tutkinnon keskeyttäneet tai reuttaneet opiskelijat. Vaikka suomalaisten IB-lukioiden tulokset edustavat globaalisti maailman kärkeä, silti reuttaneitakin on. Jos he eivät saa tutkintoa suoritettua, heidän jatko-opintomahdollisuutensa kapenevat merkittävästi. IB-koulujen rehtoreiden mukaan opintojen keskeyttäminen on IB-ohjelmassa jonkin verran yleisempää kuin kansallisten opetussuunnitelmien perusteiden mukaisissa lukio-opinnoissa. IB-ohjelman keskeyttäminen johtuu usein opintojen tiukasta aikataulusta, jossa opinnäytetyöt on toimitettava sovitun aikataulun mukaan. Tutkinnon valmiiksi saaminen edellyttää eri kokonaisuuksien tarkkaa aikatauluttamista. IB-opinnoissa yksittäisen opintokokonaisuuden uusimiseen ei ole mahdollisuutta, joten jos opintokokonaisuutta ei saa suoritetuksi, koko vuosi opiskellaan uusiksi. **Englanninkieliset lukio-opinnot yhdistettynä englanninkieliseen tutkintoon antaisivat IB-opinnot keskeyttäneille opiskelijoille vaihtoehdon, jota tällä hetkellä ei ole olemassa.**

2) Suomalaisilla paluumuuttajilla tarkoitetaan tässä yhteydessä nuoria, jotka ovat asuneet ainakin osan lapsuudestaan ulkomailla ja käyneet koulua muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi. Useimpien kohdalla koulukieli on ollut englanti. Osassa Suomeen palanneista perheistä myös kotikielenä on englanti, erityisesti jos jompikumpi vanhemmista on taustaltaan ulkomaalainen. Ulkomailla työskentelyn lisääntymisen ja kansainvälistymisen myötä tähän ryhmään kuuluvien nuorten määrä on jatkuvasti kasvanut, joskaan tilastoja ei tältä osin ole saatavissa.

Ulkomailla vietettyjen vuosien jälkeen osalle tähän ryhmään kuuluvista nuorista lukion käyminen suomeksi tai ruotsiksi on vaikeaa, ja heidän vahvin akateeminen kielensä on englanti. Osa heistä haluaisi varmasti IB-opintojen sijaan opiskella suomalaisen lukion oppimäärän ja suorittaa siihen kuuluvan ylioppilastutkinnon englannin kielellä. **Monissa lukioissa eri puolilla Suomea on tähän ryhmään kuuluvia opiskelijoita,**

jotka käyvät lukio-opintojaan heikohkon suomen tai ruotsin kielen varassa. He hyötyisivät mahdollisuudesta suorittaa tutkinto englanniksi. Englanninkielinen ylioppilastutkinto palvelisi heidän tarpeitaan riippumatta siitä, käyvätkö he lukion pääasiassa suomeksi, ruotsiksi vai englanniksi. Tämä puoltaa puolestaan sitä, että **tutkinnon suorittaminen englanniksi tulisi mahdollistaa – esimerkiksi ylioppilastutkintolautakunnalle tehtävän erillisen anomuksen perusteella – myös sellaisissa lukioissa, joissa ei ole mahdollisuutta tehdä lukio-opintoja englanniksi.**

Edellä kuvattu ratkaisu edistäisi koulutuksen alueellista tasa-arvoa. Teknisesti ratkaisu on yksinkertainen, koska ylioppilastutkinnon digitalisoinnin myötä eri kielillä toteutetut kokeet ovat saavutettavissa kaikissa lukioissa. Ratkaistavaksi tulee kuitenkin se, kuka suorittaa näissä tapauksissa kokeiden alustavan arvostelun. Yhtenä ratkaisuna on se, että alustavaa arvostelua ei näissä tapauksissa tehdä lukioissa, vaan kokeet arvostele kaksikieliset sensorit. Lisäksi tulee huomata, opiskelijoiden mahdollisuus harjoitella tutkintoaineiden sanastoa tutkintokielellä on rajoitetumpi, mikäli opetusta ei anneta englanniksi.

3) Vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneet nuoret, joilla koulukieli on ollut englantia, on ryhmä, jonka kasvua on vauhdittanut yleiseurooppalaiset vapaaseen työvoiman liikkuvuuteen perustuvat työmarkkinat, globalisaatio sekä yliopistojen ja korkeakoulujen kansainvälistyminen. Nämä tekijät ovat tuoneet Suomeen hyvin koulutettua ja haluttua kansainvälistä työvoimaa. Tämän ryhmän tarpeiden huomioon ottaminen kytkeytyy Juha Sipilän hallituksen strategiseen ohjelmaan, jonka mukaan hallitus pyrkii edistämään talouden kansainvälistymistä edistävää työperäistä maahanmuuttoa (Ratkaisujen Suomi 2015, 35). **Perheelliset asiantuntijat asettavat Suomeen siirtymisen ehdoksi usein englanninkieliset koulutuspalvelut.** Osa kansainvälisistä osaajista on siirtynyt perheineen muutaman vuoden välein maasta toiseen ja elänyt käytännössä englanninkielisen kulttuurin ympäröimänä eri puolilla maailmaa. Näissä perheissä kasvaville nuorille **englanninkielinen ylioppilastutkinto mahdollistaisi opintojen jatkamisen aiempaa paremmin Suomessa myös toisella asteella.** Kansallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaiset lukio-opinnot voisivat myös osaltaan auttaa tähän ryhmään kuuluvien nuorten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämän ryhmän tarpeisiin on havahduttu myös useissa korkeakouluissa, joissa on ryhdytty kehittämään englanninkielisiä kandidaatin tutkintoon tähtääviä opinto-ohjelmia.

Edellä esiteltyjen ryhmien lisäksi englanninkielinen ylioppilastutkinto voi herättää kiinnostusta myös laajemmin, esimerkiksi yleisemmin ulkomaalaistaustaisten eli ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttajien keskuudessa. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2016 Suomen väestöstä ulkomaalaistaustaisia oli 364 787 eli 6,6 prosenttia. Suhteellisesti eniten heitä asui Ahvenanmaalla, 14 prosenttia, ja Uudellamaalla, 12 prosenttia. Kaikkiaan yli puolet ulkomaalaistaustaisista asui Uudellamaalla

ja pelkästään Helsingissä noin neljäsosa. Suhteellisesti vähiten ulkomaalaistaustaisia oli Etelä-Pohjanmaalla, 2,1 prosenttia. Väestön ikärakennetta tarkasteltaessa huomataan, että ulkomaalaistaustaiset ovat Suomessa keskimäärin nuorempia kuin suomalaistaustaiset, ja erityisesti pakolaistaustaisissa ryhmissä lasten osuus on suuri.

Vieraskielisiä perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa 2010-luvulla käsittelevän selvityksen mukaan vuonna 2015 kaikista perusopetuksen oppilaista vieraskieliä (äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame) oli 5,7 prosenttia. Uudellamaalla osuus oli 10,9 prosenttia ja Vantaalla 16,8 prosenttia. Vieraskielisistä 92,5 prosenttia sai vuonna 2016 perusopetuksessa suomi toisena kielenä -opetusta. Lukiokoulutuksen osalta vieraskielisten osuus on pienempi, joskin osuus on kasvussa. Vuonna 2015 lukiokoulutuksessa oli 5342 vieraskielistä opiskelijaa, mikä on noin 5,1 prosenttia kaikista lukiolaisista. Vieraskielisistä lukiolaisista 61 prosenttia opiskeli pääkaupunkiseudulla. (Vieraskieliset perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa 2010-luvulla 2017, 27, 38.)

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2016 englantia äidinkielenään puhuvia asui Suomessa 18 758. Vieraskielisten osalta määrä oli viidenneksi suurin. Tätä suurempia ryhmiä olivat venäjänkieliset (75 444 henkilöä), vironkieliset (49 241 henkilöä), arabiankieliset (21 783 henkilöä) ja somalinkieliset (19 059 henkilöä). Mikäli ulkomaalaistaustaisella opiskelijalla ei ole englanninkielistä koulutusta ja hänen äidinkieltensä tai kotikielensä on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai englanti, ei englanninkieliseen opetukseen hakeutuminen välttämättä ole sen enempää nuoren oman kuin yhteiskunnankaan edun mukaista. Jos koulun opetuskieli on englanti ja kotona puhutaan jotakin toista vierasta kieltä, käy helposti niin, että maamme viralliset kielet jäävät oppimatta. Tämä kaventaa myöhemmin nuoren mahdollisuuksia esimerkiksi työ- ja koulutusmarkkinoilla sekä heikentää kykyä käyttää yhteiskunnan palveluja ja toimia aktiivisena kansalaisena (ks. myös Vieraskielinen ylioppilastutkinto 1998, 13).

Englanninkielisen lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon kohderyhmänä tulisi nähdä ensisijaisesti sellaiset nuoret, joilla on jo valmiiksi hankittu hyvä englannin taito. Tällaisia ryhmiä ovat englanninkielisessä perusopetuksessa olleet, englantia äidinkielenään tai kotikielenään puhuvat sekä pitkään ulkomailla työskennelleiden perheiden nuoret, jotka ovat käyneet koulua kansainvälisissä kouluissa ja joilla englannin kielestä on kehittynyt heidän vahvin akateeminen kielensä. Lisäksi tulee kuitenkin huomata, että kokonaisen ylioppilastutkinnon suorittajien lisäksi englanninkieliset erilliskokeet saattavat herättää yleisempää kiinnostusta.

6 Koulutusviennin ja aivotuonnin näkymät

Suomalainen koulutusvientä on ottanut viime vuosien aikana lupaavia askelia. Tois- taiseksi on edetty perusopetus kärkenä, mutta myös toisen asteen koulutukseen ja yli- oppilastutkintoon liittyy koulutusvientiin liittyviä näkymiä. Suomalainen lukiokoulutus on herättänyt kiinnostusta esimerkiksi Kiinassa ja arabimaissa. Viimeksi mainitusta on osoituksena Saudi-Arabian opettajilleen syksyllä 2017 ostama koulutuspaketti, joka sisälsi muun muassa harjoittelun Etelä-Tapiolan lukiossa Espoossa. Jyväskylän yli- opiston, Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja koulutusyhtymä Gradian omistama EduCluster Finland Oy ylläpitää puolestaan Qatarissa yli 700 opiskelijan kansainvä- listä peruskoulua. Koulun lukiovaihe on alkamassa neljän vuoden kuluessa, ja sa- malla tarve englanninkieliselle ylioppilastutkinnolle on ajankohtainen.

Koulutusvientä ilman siihen liittyvää kansainvälisesti hyväksyttyä päättötutkin- toa on vaikeaa, sillä päättötutkinto on väylä korkeakouluihin. Suomalainen yliop- pilastutkinto nauttii kansainvälisesti suurta arvostusta ja se tunnustetaan maailman huippuyliopistoissa, kuten Oxfordissa ja Cambridgessa. Tämä on osoitus siitä, että tutkinnossa menestymisen katsotaan ennustavan hyvin tulevaa menestystä korkea- asteen opinnoissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama toisen asteen koulutusvientiä selvittänyt työ- ryhmä päätyi vuonna 2016 esittämään, että ylioppilastutkinnon mahdollisuudet vienti- tuotteeksi ja siihen sisältyvät lainsäädännön muutostarpeet tulisi selvittää. Työryhmä esitti selvitettäväksi vaihtoehtoiksi nykyisen ylioppilastutkinnon järjestämisen englan- ninkielellä ja ylioppilastutkinnon rakentamisen kansainväliseksi tutkinnoksi. Viimeksi mainittu edellyttäisi kansainvälisen opetussuunnitelman rakentamista ja kokeita järjes- tävien tahojen akkreditoitua. (Vietävän hyvää toisen asteen koulutusta! 2016, 19, 26.) Ylioppilastutkinnon kehittämistä käsitellyt työryhmä otti raportissaan vuonna 2017 ly- hyesti kantaa edellä mainittuihin vaihtoehtoihin. Työryhmä ei pitänyt tutkinnon järjes- tämistä englanninkielellä tällä erää tarkoituksenmukaisena (Gaudeamus igitur 2017, 28).

Englanninkielistä ylioppilastutkintoa kehitettäessä on päätettävä, onko kyseessä ensisijaisesti kansallinen koe vai kansainvälinen myyntituote. Tällä hetkellä ylioppilaskoe on sidottu tiukasti kansallisiin opetussuunnitelman perusteisiin. Useat oppiaineet sisältävät opetuksen tavoitteissa ja keskeisissä sisällöissä nimenomaisesti kansalliseen kontekstiin liittyviä ainesosia, jotka eivät sovellu sellaiseenaan kansainväliseen käyttöön. Ilmeisiä esimerkkejä tästä ovat maantiede, biologia, historia, yhteiskuntaoppi, uskonto sekä äidinkieli ja kirjallisuus, mutta myös muissa aineissa on kansallisia piirteitä. Lisäksi ylioppilastutkinnon tehtävänasettelu sisältää kypsyysliittymiä oletettavasti tietopohjasta, joka kytkeytyy osin suomalaiseen kontekstiin. Sekä lukio-opetuksessa että ylioppilastutkinnossa ollaan tosin siirtymässä sisältötavoitteisesta opiskelusta taitotavoitteiseen opiskeluun. Taidot ovat luonteeltaan yksittäisiä sisältöjä universaalimpia.

Aivotuonnin eli kansainvälisten osaajien houkuttelemisen näkökulmasta yhtenä vaihtoehtona on se, että kansallisen tutkinnon rinnalle kehitettäisiin kansainvälisiä osaajia houkutteleva, suppeampi ja tiettyihin tarkoituksiin ja oppiaineisiin räätälöity tutkinto, joka tukisi opiskelijoiden rekrytointia suomalaisiin korkeakouluihin, esimerkiksi matemaattis-luonnontieteellisille ja tekniikan aloille. Tämän vaihtoehdon mielekkyyttä on kuitenkin harkittava tarkoin, sillä korkeakoulujen omat sisäänpääsykokeet voivat palvella samaa asiaa. Tällä hetkellä Suomessa tarjotaan jo runsaasti englanninkielisiä maisteriohjelmia ja tarjonta on hyvää vauhtia laajentumassa englanninkielisiin kandidohjelmiin.

Yliopistojen ja korkeakoulujen kilpailu lahjakkaista opiskelijoista on kansainvälisesti arvioidenkin kiihtymässä. Tämä tuntuu myös Suomessa. Tulevaisuudessa englanninkielinen ylioppilastutkinto tai sen osat voisivat palvella suomalaisia korkeakouluja esimerkiksi siten, että ulkomaiset opiskelijat missä päin maailmaa tahansa voisivat suorittaa tutkinnon valvotuissa olosuhteissa ja osoittaa sen avulla korkeakoulukelpoisuutensa. Ylioppilastutkinnon digitalisaatio avaa mahdollisuuksia toimia kansainvälisenä ylioppilastutkinnon tutkintokeskuksena: vastaukset olisi kohtuullisen helppo lähettää muualla maailmassa toimivista toimipisteistä ylioppilastutkintolautakunnan sensorien arvosteltaviksi. Edellä kuvattu menettely edellyttäisi kuitenkin ylioppilastutkinnon irrottamista lukiokoulutuksesta, sillä ylioppilastutkinto on tällä hetkellä sidottu lainsäädännössä lukio-opintojen suorittamiseen ja lukion oppimäärään. Tulevaisuudessa voidaan kuitenkin harkita sitä, että kuka tahansa voisi suorittaa tutkinnon ja osoittaa näin osaamisensa. Tässäkin tapauksessa lukion suorittamisesta olisi luonnollisesti etua kokeisiin valmistautumisessa.

Ylioppilastutkinnon kansainvälistäminen ja/tai muokkaaminen kaupalliseksi vientituotteeksi edellyttää lisäselvityksiä, jotka rajautuvat tämän selvityksen ulkopuolelle. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestäminen Suomessa olisi joka tapauksessa ensimmäinen askel tutkinnon mahdollisessa kansainvälistämisessä.

7 Englanninkielisen ylioppilastutkinnon rakenne

Ylioppilastutkinnosta ja siihen liittyvistä asioista säädetään lukiolain (629/1998) 18, 18 a ja 18 b §:ssä, laissa ylioppilastutkinnon järjestämisestä (672/2005) sekä valtioneuvoston asetuksessa ylioppilastutkinnosta (915/2005). Ylioppilastutkintolautakunta antaa määräyksiä kokeiden sisällöstä, koejärjestelyistä ja kokeiden arvostelusta (Laki lukiolain muuttamisesta 766/2004, 18 b §). Nämä määräykset koskevat muun muassa kunkin kokeen rakennetta, tehtävien lukumäärää, arvosteluperusteita ja kokeen toimeenpano-ohjeita.

Ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään neljä koetta, joista äidinkielen koe on kaikille pakollinen. Mikäli kokelaan äidinkieli on väestörekisterissä jokin muu kuin suomi tai ruotsi, hänellä on oikeus suorittaa äidinkielen kokeen sijasta suomi toisena kielenä (S2) tai ruotsi toisena kielenä (R2) -koe. Kokelaalla on mahdollisuus valita kolme muuta tutkintonsa pakollista koetta seuraavien neljän kokeen joukosta: toisen kotimaisen kielen koe, yksi vieraan kielen koe, matematiikan koe ja reaaliaineissa järjestettävä koe. Näiden lisäksi kokelas voi sisällyttää tutkintoonsa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen. (Laki lukiolain muuttamisesta 766/2004, 18 §.) Ylioppilastutkinto tulee suoritetuksi, kun kokelas on suorittanut hyväksytysti pakolliset neljä koetta. Tutkinto tulee suoritetuksi myös pakollisessa kokeessa annetun hylätyn arvosanan estämättä, jos arvosana ei ylioppilastutkintolautakunnan vahvistamien perusteiden mukaan estä tutkintotodistuksen antamista eikä kokelas ole kirjallisesti kieltänyt hylätyn arvosanan merkitsemistä todistukseen. (Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005, 6 §.)

Kansainvälisesti vertailtuna suomalaisen ylioppilastutkinnon rakenne on joustava antaen näin opiskelijalle mahdollisuuden näyttää osaamista omilla vahvuusalueillaan. **Yhdenvertaisuuden ja vertailtavuuden vuoksi tulisi lähteä siitä, että englanninkielisessä tutkinnossa tutkinnon rakenne olisi mahdollisimman samanlainen kuin suomen- ja ruotsinkielisessä tutkinnossa.** Englanninkielisen tutkinnon raken-

teeseen liittyy kuitenkin muutamia seikkoja, joihin tulee ottaa kantaa ennen kuin tutkinto voidaan järjestää. Näitä ovat 1) kysymykset äidinkielen ja muiden kielten kokeista sekä 2) kysymykset tutkinnossa tarjottavasta koevalikoimasta, vieraiden kielten kokeiden tutkintokielestä ja tutkinnon mahdollisesta sekakielisyydestä.

Ylioppilastutkintolautakunnan tilastojen mukaan tutkinnon vuoden 2017 aikana (kevät ja syysy yhteenlaskettuna) suorittaneista kokelaista 27 246 kirjoitti äidinkielenä suomen, 2054 ruotsin, 5 pohjoissaamen ja 1 inarinsaamen (koltansaamen äidinkielenään kirjoittaneita ei tässä kokelasjoukossa ollut). Suomi toisena kielenä -kokeen suoritti 877 kokelasta ja ruotsi toisena kielenä -kokeen 12 kokelasta.

Lainsäädäntöön perustuen ylioppilastutkintolautakunta voi ottaa kokelaan vieraskielisyyden huomioon arvostelussa (Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki 672/2005, 8 §). Lautakunta on antanut 26.8.2016 vieraskielisiä kokelaita koskevan määräyksen, jonka mukaan vieraskielisyys voidaan ottaa huomioon, mikäli a) kokelaan äidinkieli on muu kuin se kieli, jolla hän suorittaa ylioppilastutkinnon, b) kokelaan suoritusta on heikentänyt jokin muu erityisen painava peruste, kuten koulunkäynti ulkomailta, c) kokelas on syntymäkuuro tai varhaislapsuudessa kuuroutunut. Lautakunta luokittelee koulun antaman selvityksen perusteella vieraskielisyyden aiheuttamat vaikeudet neljään luokkaan: 1) ei vaikeuksia, 2) lieviä vaikeuksia, 3) selviä vaikeuksia, tutkintokielen taito silti kohtalainen, 4) vakavia vaikeuksia. Arvosanan nostoa harkittaessa otetaan huomioon kokelaan sijoittuminen edellä esitettyssä luokittelussa sekä kokelaan kokeessa saaman pistemäärän ja seuraavan arvosanan alarajan välinen pistero. Pakolliset kokeet ja improbaturin raja ovat ensisijaisia nostoa harkittaessa, sillä arvosanan muutos on mahdollinen vain yhdessä kokeessa.

Ylioppilastutkintoon osallistuvien vieraskielisten kokelaiden määrä on kasvanut tasaisesti koko 2000-luvun: vieraskielisyyselvityksiä käsiteltiin 279 vuonna 2002, 1452 vuonna 2012 ja 2528 vuonna 2016 (Peltonen 2017). Ylioppilastutkintolautakunnasta saatujen tietojen mukaan hyvitys toteutuu noin 20 prosentissa tapauksista.

1) Äidinkielen ja muiden kielten kokeet. Englanninkielinen tutkinto herättää kysymykset siitä, missä määrin erilaisessa asemassa englanniksi opintonsa tehneet ja/tai englantia äidinkielenään puhuvat kokelaat ovat muihin kokelaisiin verrattuna yhtäältä äidinkielen tai suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeessa (S2/R2) ja toisaalta pitkän englannin kokeessa (A-englanti). Nykyjärjestelmällä molemmat kokeet kuuluisivat englanninkielisten kirjoittajien tutkintoon, ensin mainittu pakollisena, jälkimmäinen luontaisena valintana.

Mikäli kokelaan äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi, saattaa läpipääsy suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeesta osoittautua hyvin haastavaksi, mikäli kieltä on opittu pääsääntöisesti vain kyseisen aineen oppitunneilla. Zoe Pohjanvirran johtaman

työryhmän raportista (1998) käy ilmi, että englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeilun yhteydessä suomen toisena kielenä kirjoittaneista hylättiin 40 prosenttia, kun vastaava osuus suomenkielisen tutkinnon suorittaneilla vieraskielisillä oli 6,7 prosenttia (Vieraskielinen ylioppilastutkinto 1998, 9). Hylättyjen osuuksia tarkasteltaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että tilaston kattamista englanninkielisen tutkinnon suorittajista suuri osa oli aikuislukiossa opiskelleita aikuisia maahanmuuttajia.

Pitkän englannin kokeen (A-englanti) osalta englanniksi opintonsa tehneet ja/tai englantia äidinkielenään puhuvat ovat puolestaan selvästi paremmassa asemassa kuin muut kokelaat. Arvosanjakauman osalta vääristävä vaikutus ei kuitenkaan ole merkittävä ongelma. A-englannin kokelasjoukko on erittäin suuri ja kattaa lähes kaikki kokelaat, kun taas englanninkielisen tutkinnon tekijöiden oletettu määrä on suhteellisen pieni. Vastaavanlainen mutta mittakaavaltaan suurempi ongelma koskee tällä hetkellä pitkän venäjän koetta (A-venäjä), jonka suorittavista kokelaista merkittävällä osalla venäjänkielen taito vastaa äidinkielistä tasoa. Ylioppilastutkintolautakunnassa tämä otetaan huomioon arvosanojen määrittämisessä, jotta venäjää aidosti vieraana kielenä opiskelleiden olisi mahdollista saavuttaa kokeessa myös korkeimpia arvosanoja. (Ks. teemasta esim. Kupiainen & Marjanen & Ouakrim-Soivio 2018, 22, 30, 55, 63, 68, 69.) Jos englanninkielisen tutkinnon suorittaneiden määrä kasvaa merkittävästi tulevaisuudessa, vastaavantyyppisiä keinoja voidaan ottaa käyttöön myös pitkän englannin arvosanojen määrittämisessä.

Englanninkielisen tutkinnon synnyttämään tilanteeseen voidaan esittää useita vaihtoehtoja. **Yksi vaihtoehto on pitäytyä nykyjärjestelyissä, jolloin englanninkieliseen ylioppilastutkintoon osallistuvan tulee suorittaa pakollisina kokeina äidinkielen koe tai suomi/ruotsi toisena kielenä -koe sekä vapaavalintaisesti kolme seuraavista kokeista: toinen kotimainen kieli (suomi/ruotsi), matematiikka, vieras kieli, reaali.** Käytännössä valintaa rajoittaa se, että suurella osalla englanninkielisen tutkinnon potentiaalisista suorittajista on lainsäädäntöön perustuva vapautus toisen kotimaisen kielen opinnoista. Tässä ratkaisussa äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeet toteutuisivat englanninkielisessä tutkinnossa nykyisessä muodossaan, eikä käännöksiä tarvittaisi. Tässä ratkaisussa tulisi hyväksyä se, että kokelaiden edellytykset suoriutua äidinkielen tai suomi/ruotsi toisena kielenä sekä pitkän englannin (A-englanti) -kokeissa ovat keskenään varsin erilaiset, ja erityisesti suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeen osalta hylättyjen osuus olisi verrattain suuri. Voidaan toki esittää, että englannin kokeessa saatua etua tasoittaa heikompi lähtöasema äidinkielen tai suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeessa.

Toinen ratkaisuvaihtoehto on sisällyttää tutkintoon tulevaisuudessa englanninkielinen äidinkielen koe ja/tai englanti toisena kielenä -koe. Kokeen tekisivät ne englanninkieliseen tutkintoon osallistuvat kokelaat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame (pohjoissaame, inarinsaame tai koltansaame).

1990-luvun englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeilun ensimmäisessä vaiheessa kokelaat suorittivat äidinkielen kokeen englanniksi. Lisäksi vieraskieliset suorittivat oman lyhyen suomen kokeensa ja suomenkieliset äidinkielen kokeen suomeksi eli yhteensä kaksi äidinkielen koetta. Kokeilun toisessa vaiheessa vieraskieliset kokelaat suorittivat uuden ylioppilastutkintoasetuksen (1000/94) mukaisesti suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeen. Zoe Pohjanvirran johtaman työryhmän raportissa (1998) todetaan, että äidinkielen koetta koskevan muutoksen myötä vaatimus erityisen kypsyyskokeen suorittamisesta ei näin ollen enää sisällynyt tutkintoon vieraskielisten osalta. (Vieraskielinen ylioppilastutkinto 1998, 4–5.)

Mikäli englannin äidinkielen koe / englanti toisena kielenä -koe lisättäisiin koevalikoimaan, siihen valmistavien lukio-opintojen laajuus olisi 6 pakollista ja 3 valtakunnallista syventävää kurssia. Tällä hetkellä voimassaolevan lukiolain mukaan äidinkielenä opetetaan opiskelijan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä. Äidinkielenä voidaan opiskelijan valinnan mukaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä. (Lukiolaki 629/1998, 8 §.) Lukion opetussuunnitelman perusteissa on lyhyt kuvaus muusta opiskelijan äidinkielestä ja kirjallisuudesta (A16). Sen mukaan mainittua äidinkieltä opetetaan valtioneuvoston asetuksen (942/2014) 9 §:n määrittelemällä tuntimäärällä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimääränä. Opetussuunnitelma laaditaan kielikohtaisesti suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärään laadittuja lukion opetussuunnitelman perusteita soveltaen. Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä ympäristön tarjoama tuki opiskelijan äidinkielen kehittymiselle. Nykyisellään kuvaus on hyvin suppea, eikä sellaisenaan palvele ylioppilaskokeen laadintaa. Englanti toisena kielenä -oppimäärää ei ole määritelty lainkaan lainsäädännössä tai opetussuunnitelman perusteissa.

Käytännössä edellä esitelty ratkaisu merkitsisi opetuksen kannalta merkittävää uutta panostusta, kun oletettavasti varsin pienille opiskelijaryhmille ryhdyttäisiin toteuttamaan kurssimäärältään laajaa englanninkielistä äidinkieli ja kirjallisuus / englanti toisena kielenä ja kirjallisuus -opetusta. Lisäksi jää arvioitavaksi, tulisiko suomen/ruotsin kielen opintojen olla pakollinen osa myös englanninkielistä lukiokoulutusta ja tulisiko ylioppilastutkintoon sisällyttää pakollinen suomen/ruotsin kielen koe muodossa tai toisessa (esimerkiksi B-suomi/B-ruotsi eli keskipitkä toisen kotimaisen kielen koe). Koska kyseessä on kansallinen ylioppilastutkinto, tätä voidaan pitää perusteltuna.

Kolmas ratkaisuvaihtoehto on se, että ne kokelaat, joilla ei ole realistista mahdollisuutta suoriutua hyväksytysti suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeesta, voisivat anoa ylioppilastutkintolautakunnalta lupaa suorittaa sen sijaan B-suomen tai B-ruotsin koe eli keskipitkän toisen kotimaisen kielen koe. Tämä ratkaisu olisi opetusjärjestelyjen kannalta taloudellinen, koska opiskelijat voisivat osallistua

suomi/ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja osaamisestaan riippuen valita, osallistuako lopulta suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeeseen vai B-suomen/B-ruotsin kokeeseen. Tämän ratkaisun ongelmana voidaan tosin pitää sitä, että B-suomi ja B-ruotsi ovat varsin toisenlaisia oppiaineita kuin äidinkieli ja kirjallisuus ja suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus. **Mikäli myös B-suomen/B-ruotsin kokeen arvioidaan olevan kyseessä olevalle kokelasjoukolla liian vaativa koe, harkittavaksi tulee uuden lyhyt suomi -kokeen toteuttaminen.**

Arvioitavaksi siis jää, pidetäänkö englanninkielisen tutkinnon osalta välttämättömänä yhtäältä sitä, että kokelas osoittaa muodossa tai toisessa vähintään toisen kotimaisen kielen osaamisen ja toisaalta sitä, että kokelas suorittaa nykymuotoisen äidinkielen kokeen jossakin kielessä. Viimeksi mainittu merkitsisi painetta kehittää englanti äidinkielenä ja kirjallisuus -oppiainetta ja lisätä koevalikoimaan englanti äidinkielenä -koe. Asiaa koskevan ratkaisun painoarvoa lisää se, että korkeakoulujen kaavailluissa sisäänottokriteereissä äidinkielen asema on vahva. **Äidinkielen kokeen kaltaisen kokeen puuttuminen tutkinnosta voi herättää kysymyksen tutkinnon kattavuudesta ja yleissivistävyydestä. Tämän takaamiseksi ratkaisu voisi olla se, että niiden kokelaiden, jotka suorittavat S2/R2-kokeen sijaan B-suomen/B-ruotsin, tulisi sisällyttää tutkintoonsa vähintään viisi pakollista koetta eli yksi koe enemmän kuin muiden.** Tämä hälventäisi osaltaan huolta siitä, tulevatko yleissivistys ja kokelaan kypsyys tutkinnossa testatuiksi.

Toisen kotimaisen kielen osalta merkittävälle osalle englanninkielisen tutkinnon tekijöistä olisi todennäköisesti annettu lainsäädäntöön perustuva vapautus opinnoista. Toisen kotimaisen kielen ylioppilaskokeeseen osallistuminen on vapaaehtoista myös niille, jotka sitä ovat opiskelleet.

2) Tutkinnossa tarjottava koevalikoima, vieraiden kielten kokeiden tutkintokieli ja tutkinnon mahdollinen sekakielisyys. Suomen, ruotsin ja kolmen eri saamen kielen äidinkielen kokeiden lisäksi ylioppilastutkinnossa on tällä hetkellä tarjolla 2 matematiikan 12 reaaliaineiden ja 21 kielten koetta. Englanninkielisen tutkinnon osalta on ratkaistava, tarjotaanko kaikki kokeet myös englanninkielisinä versioina vai vain osa kokeista. Yhdenvertaisuuden vuoksi englanninkielisen ylioppilaskokeen toimeenpanossa tulisi lähteä siitä, että kokelaalla on mahdollisuus osallistua opiskelemiensa aineiden tutkintoon. Muutoin englanninkieliseen tutkintoon osallistuvilla jouduttaisiin rakentamaan erillisen opetussuunnitelman mukaiset lukio-opinnot, joissa oppiaineiden määrää olisi rajoitettu. Tässä tapauksessa jouduttaisiin päättämään, mitä aineita opiskelijoille tarjotaan ja millä perusteilla nämä valinnat tehtäisiin. Suomalaisen lukiokoulutuksen ytimenä nähty yleissivistävyys olisi tällöin vaarassa (ks. yleissivistävyydestä esim. Lukiokoulutuksen kehittämisen toimenpide-ehdotuksia valmistelevalle työryhmän muistio 2010, 17–19).

Lähtökohtaisesti englanninkielisessä tutkinnossa tulisi tarjota kaikki samat kokeet kuin suomen- ja ruotsinkielisissä tutkinnoissa. Käännöksiä ei kuitenkaan tarvita aivan kaikissa kokeissa, sillä vieraiden kielten osalta toteuttamismahdollisuuksia on useita. Yksinkertaisin tilanne on silloin, kun vieraan kielen koe voidaan toteuttaa tehtävänantojen ja tehtävien osalta kokonaan kohdekielellä, jolloin suomen-, ruotsin- ja englanninkielisiä käännöksiä ei tarvita lainkaan. Kokelaat voivat tarvittaessa kirjoittaa produktiivisia osuuksia sillä kielellä, joka on heidän tutkintokieltensä, ja vastaukset siirtyvät alustavaan arvosteluun ja sensoreille tutkintokielen mukaisesti. Tämä mahdollistaa vieraiden kielten kokeissa kohdekielen ja tutkintokielen (yleensä oma äidinkieli) välisen vuorovaikutuksen. Erityisesti lyhyiden kielten kohdalla kokeen tehtävänantojen ja tehtävien toteuttaminen yksinomaan kohdekielellä on kuitenkin ongelmallista. Joissakin kokeissa (esimerkiksi lyhyt venäjä) sekä tehtävänannot että monivalintatehtävien vaihtoehdot on annettu tietyissä tapauksissa tutkintokielellä.

1990-luvulla toimeenpannussa englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeilussa päädyttiin ratkaisuun, jossa vieraiden kielten kokeissa olleita suomenkielisiä osia, kuten ohjeita ja tehtäväosia, ei käännetty englanniksi. Kokelaalla oli kuitenkin oikeus laatia vastauksensa englanniksi, mikäli tehtävän vastauskielenä muutoin oli suomi. (Vieraskielinen ylioppilastutkinto 1998, 6.) Ratkaisun perusteena olivat ilmeisesti paitsi taloudelliset tekijät myös se, että kokelaiden edellytettiin joka tapauksessa osaavan suomea, joten tehtävänantojen kääntämistä ei pidetty välttämättömänä. **Kokonaisuutena arvioiden olisi perusteltua, että englanninkielisessä tutkinnossa englanti olisi jatkossa muiden kokeiden tapaan myös vieraiden kielten kokeissa samassa asemassa kuin suomi ja ruotsi. Tämä merkitsee sitä, että mikäli koetta ei ole ohjeiden ja tehtäväosien osalta mahdollista toteuttaa kokonaan kohdekielellä, tulisi tutkintokielellä olevat osuudet kääntää englanniksi.**

Kysymys sekakielisestä tutkinnosta sisältää vieraiden kielten kokeiden lisäksi myös muita ulottuvuuksia. Tällä hetkellä kokelaan tutkintokieli on opetuskielen mukaisesti joko suomi tai ruotsi ja kaikki kokeet tulee suorittaa samalla tutkintokielellä. Jos englanninkielisen tutkinnon osalta päädyttäisiin siihen, että vain osa kokeista olisi mahdollista suorittaa englanniksi, tulisi ratkaistavaksi kysymys siitä, saako kokelas suorittaa tästä koevalikoimasta puuttuvia kokeita suomeksi tai ruotsiksi. Tällöin kyseessä olisi sekakielinen tutkinto. Mikäli mahdollisuus englanninkieliseen tutkintoon avattaisiin opetuskielestä riippumatta vapaasti kaikille halukkaille, myös tämä lisäisi todennäköisesti painetta sekakielisten tutkintojen hyväksymiseen. Samalla tulisi ratkaistavaksi myös se, tulisiko vastaavanlaiset sekakieliset tutkinnot hyväksyä myös suomeksi/ruotsiksi tutkintonsa tekeviltä.

Sekakielisiin tutkintoihin liittyy myös kysymys uusimisesta: mikäli kokelaan suoritus on hylätty, pitäisikö hänellä olla oikeus vaihtaa tutkintokieltä kyseisessä kokeessa vai tuli-

siko hänen tehdä koko tutkinto uusiksi toisella kielellä, mikäli hän haluaisi vaihtaa tutkintokieltä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan tutkinnon suorittaminen katsotaan aloitetuksi, kun opiskelija ilmoittautuu ensimmäisen kerran tutkintoon, joko pakolliseen tai ylimääräiseen kokeeseen. Tutkinto tulee suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Jos kokelas ei ole suorittanut tutkintoa säädettyssä ajassa, suoritetuista kokeista ei muodostu ylioppilastutkintoa. Tässä tapauksessa suoritettuja kokeita ei voi sisällyttää ylioppilastutkintoon, vaan tutkinnon suorittaminen tulee aloittaa alusta. (Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005, 7 §.) **Selkeyden vuoksi jatkossakin tulisi lähteä siitä, että tutkinto suoritetaan yhdellä kielellä eikä sekakielisiä tutkintoja hyväksyä.**

Kokonaan erillinen on kysymys hyväksytyn tutkinnon täydentämisestä. **Tällä hetkelläkin tutkintoa on mahdollisuus täydentää toisella kielellä kuin millä alkuperäinen tutkinto on tehty. Tämä oikeus koskisi luonnollisesti myös englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaneita.**

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon osalta on lisäksi selvitettävä hallintolain ja kiellain mukainen mahdollisuus antaa englanninkielisiä tutkintotodistuksia. Eräs vaihtoehto on nykyiseen tapaan se, että tutkintotodistus annetaan suomeksi/ruotsiksi ja todistuksesta tehdään englanninkielinen käännös.

8 Kustannukset ja niihin vaikuttavat ratkaisut

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon ja sen edellytysten järjestäminen aiheuttaa lisäkustannuksia sekä koulutuksen järjestäjille että ylioppilastutkintolautakunnalle. Seuraavassa eritellään pääpiirteissään sitä, miten kustannukset muodostuvat ja miten ne on mahdollista kattaa.

Englanninkielinen ylioppilastutkinto edellyttää pääsääntöisesti englanninkielistä lukiokoulutusta. Koulutuksen järjestäjän on tarjottava opiskelijoille valtakunnalliset pakolliset ja syventävät kurssit. **Englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestämisen kustannukset eivät poikkea merkittävästi suomenkielisen opetuksen kustannuksista, kunhan ryhmäkoot ovat kyllin suuret. Englanninkielisten kurssien hintaan vaikuttaa kuitenkin korottavasti noin 5 prosentin kielilisiä, joka maksetaan opettajille kurssien opettamisesta englanniksi.** Lisäksi opiskelijakohtaisiin kustannuksiin vaikuttaa korottavasti se, jos englanninkielisten kurssien opiskelijamäärät jäävät keskimääräistä pienemmiksi.

Verrattaessa kustannusten muodostumista IB-lukioon tulee ottaa huomioon se, että kansallisen opetussuunnitelman mukaisessa koulutuksessa oppiainevalikoima on IB-linjoja laajempi. Kansallisen opetussuunnitelman mukainen koulutus ei kuitenkaan edellytä erillisiä vuosimaksuja, kuten IB-opetus. IBO:lle (International Baccalaureate Organization) maksettava lukiokohtainen maksu on tällä hetkellä 8300 euroa vuodessa. IB-opetuksen kustannuksiin vaikuttavat sisäänoton suuruus ja opiskelijoille tarjottavan ainevalikoiman laajuus. IB-opettajien palkkaus perustuu paikallisiin OVTES-sopimuksiin, joiden mukaisesti opettajille maksetaan noin 5 prosentilla korotettua kurssikorvausta. IB-ryhmät ovat usein pieniä verrattuna kansallisen lukiokoulutuksen ryhmiin. Oppilaskohtaisesti opetus on tällä hetkellä selvästi kalliimpaa kuin kansallisten opetussuunnitelman perusteiden mukainen lukio-opetus.

Ylioppilastutkintolautakunnalle englanninkielisen tutkinnon järjestäminen merkitsee kustannusten nousua. Osa kuluista on kertaluonteisia, osa jokaista koekertaa koskevia tai jatkuvia. Kertaluonteiset kulut koskevat rekisteriin tehtäviä lisäyksiä sekä koulutus- ja kehittämistyötä. Jokaista koekertaa koskevat kustannukset muodostuvat tehtävien ja hyvän vastauksen piirteiden kääntämisestä ja englanninkielisten kokeiden teknisestä toteutuksesta. Aikataulusyistä kokeita ei voida tehdä vain tarpeen eli kokeisiin ilmoittautuneiden mukaan, joten kaikkiin kieliversioihin tulee valmistautua kaikilla koekerroilla kaikissa kokeissa. Muussa tapauksessa ylioppilaskokeisiin tulisi ilmoittautua noin puoli vuotta nykyistä aiemmin, mikä ei ole lukioiden ja kokelaiden kannalta realistinen vaihtoehto. Kokeita koskevien kulujen osalta lopullisiin kustannuksiin vaikuttaa se, lisätäänkö koevalikoimaan kokonaan uusia kokeita, kuten mahdollinen englanti äidinkielenä, englanti toisena kielenä tai lyhyt suomi (tarkemmin ks. luku 7). **Englanninkielisen tutkinnon järjestäminen merkitsee lisäksi jatkuvaa kansliatyön ja englanninkielisen palvelutarpeen lisääntymistä.** Esimerkiksi tutkintoa koskevat määräykset, ohjeet ja tiedotteet tulee laatia jatkossa myös englanniksi.

Seuraavassa on esitetty ylioppilastutkintolautakunnan kanslian arviot kustannuksista. Arviot perustuvat muun muassa ruotsinkielisten kokeiden toteutuneisiin kustannuksiin.

Englanninkielisen tutkinnon käynnistämiseen liittyvät kertaluonteiset kulut:

- rekisterin muutokset 60 000 €
- nykyisten jaosten koulutus 30 000 €
- mahdollisten uusien jaosten rekrytointi ja koulutus 30 000 €/ koe
- määräysten, lomakkeiden ja muiden dokumenttien kääntäminen 10 000 €

Yhteensä vähintään 100 000 € (kustannukset korkeammat, mikäli koevalikoimaan lisätään uusia kokeita).

Englanninkielisen tutkinnon järjestämiseen liittyvät vuosittaiset kulut:

Reaaliaineet ja matematiikka:

- englanninkielinen tehtävänlaadinta- ja arvosteluasiantuntemus jaoksessä, käännökset, kielenhuolto ja asiatarkestus (noin 2 000 €/ koe x 28 koetta) 56 000 €/vuosi

Kielikokeet:

- englanninkielinen tehtävänlaadinta- ja arvosteluasiantuntemus jaoksessa, käännökset, kielenhuolto ja asiatarkastus (noin 1500 €/koe x noin 40 koetta) 60 000 €/vuosi

Kokeiden tekninen toteutus, hallinto, informaatio-ohjaus ja asiakaspalvelu:

- ilman uusia aineita (1 htv tutkintosihteeri ja 2 htv kokeiden editointi) 144 000 €/ vuosi

Englanti äidinkielenä -koe:

- jaoksen toiminnan organisoiminen ja tehtävänlaadinta 28 000 €/ vuosi
- kokeiden tekninen toteutus ja hallinto (0,4 htv) 24 000 €/ vuosi

Englanti toisena kielenä -koe:

- jaoksen toiminnan organisoiminen ja tehtävänlaadinta 20 000 €/ vuosi
- kokeiden tekninen toteutus ja hallinto (0,4 htv) 24 000 €/ vuosi

Arvostelu:

- jos alustavaa arvostelua ei voida suorittaa lukiossa, ylimääräisiä arvostelukuluja tulee noin 20 €/ kokelas / koe, kun jokaisen vastauksen arvostelee kaksi sensoria

Yhteensä vähintään 260 000 €(kustannukset korkeammat, mikäli koevalikoimaan lisätään uusia kokeita ja/tai jos alustavaa arvostelua ei voida suorittaa lukiossa).

Opiskelijalle ja hänen perheelleen lukiokoulutuksen hinta on tällä hetkellä noin 2500 euroa. Tämä summa muodostuu tarvittavista työvälineistä, oppimateriaaleista ja ylioppilastutkinnon maksuista. Arvio perustuu Opetushallituksen opetus- ja kulttuuriministeriön pyynnöstä (9.10.2017) tekemään selvitykseen toisen asteen koulutuksen koulutuskustannuksista. Lukiokoulutuksen osalta selvityksen teki rehtori Eira Kasperinen.

Englanninkielisen tutkinnon aiheuttamien lisäkulojen kattamiseen on kolme pääasiallista vaihtoehtoa, joista viimeisin on mielestämme tarkoituksenmukaisin: 1) kaikkien kokelaiden tutkintomaksujen korottaminen, 2) englanninkielisen tutkinnon suorittajilta perittävät muita kokelaita korkeammat tutkintomaksut tai 3) lisäkustannusten kattaminen valtion budjetista.

Valtaosa ylioppilastutkinnon järjestämiseen liittyvistä kuluista katetaan tutkintomaksuilla. Vuonna 2017 yhden tutkintokerran perusmaksu oli 14 euroa ja koekohtainen maksu oli 28 euroa. Esimerkiksi kuusi ainetta kirjoittava opiskelija maksoi tutkinnostaan yhteensä 182 euroa. Vertailun vuoksi todettakoon, että IB-tutkinnossa kuuden aineen koe maksoi vuonna 2017 kokelaalle yhteensä 632 euroa. Jos englanninkielisen ylioppilastutkinnon kulut katettaisiin kaikilta kokelaita perittävillä maksuilla, perusmaksu pitäisi nostaa noin 15 euroon ja koekohtainen maksu noin 30 euroon. Tällöin kuusi ainetta kirjoittava opiskelija maksaisi tutkinnostaan noin 195 euroa. Englanninkielisen tutkinnon aiheuttamien lisäkulojen maksattaminen osaltaan suomen- ja ruotsinkielisen tutkinnon tekevillä kokelailta ei ole tarkoituksenmukaista. Yhdenvertaisuuden vuoksi englanninkieliseen tutkintoon osallistuvilta ei myöskään tulisi periä muita korkeampia tutkintomaksuja. **Englanninkielisen tutkinnon aiheuttamat lisäkustannukset tulisi kattaa valtion budjetista siltä osin kuin tutkintomaksut eivät riitä kattamaan niitä.**

9 Periaatteellisia kysymyksiä ja käytännön haasteita

Selvityshenkilöt ovat pyytäneet ja saaneet palautetta englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä useilta tahoilta (ks. tarkemmat tiedot Liite 1). Saadun palautteen perusteella lähes kaikki keskeiset sidosryhmät suhtautuvat englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämiseen myötämielisesti. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon todetaan lisäävän tasa-arvoisuutta ja vaihtoehtoja lukio-opintoihin. Tutkinnon katsotaan palvelevan kansainvälisten asiantuntijoiden rekrytointia, kun heidän lapsillaan on mahdollisuus valita IB-opintojen lisäksi kansallinen lukiokoulutus ja suorittaa sen päätteeksi kansainvälisesti arvostettu tutkinto. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon uskotaan myös palvelevan suomalaisen lukiokoulutuksen viemistä ulkomaille ja kansainvälisten opiskelijoiden houkuttelemista Suomeen.

Keskusteluissa on tullut esiin myös huolenaiheita englanninkieliseen tutkintoon liittyen. Englanninkielistä ylioppilastutkintoa järjestettäessä tuleekin ottaa huomioon, että siihen liittyy sekä periaatteellisia kysymyksiä että ratkaisuja vaativia käytännön asioita. Esitämme seuraavassa selvityksen yhteydessä esiin tulleet keskeiset kysymykset, jotka koskevat 1) kansalliskielten asemaa yhteiskunnassa, 2) koulutuksen järjestäjiä, lukioita ja opettajankoulutusta sekä 3) ylioppilastutkintolautakuntaa ja kansliaa.

1) Kansalliskielten asemaa yhteiskunnassa koskevat kysymykset. Keskustelu englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä on herättänyt huolta suomen- ja ruotsin kielen asemasta. Aihetta on käsitelty jonkin verran myös julkisuudessa. Äidin kielen opettajain liitto julkaisi tammikuun alussa 2018 puheenjohtajansa allekirjoittaman kannanoton, jossa mahdollisuus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen nähtiin vaarallisena avauksena Suomen kaltaiselle pienelle kieliyhteisölle. Kannanotossa todettiin, että "[e]nglannin opiskelu ei kaipaakaan maamme kouluissa enää lisää tukemista", ja esitettiin, että "[s]uomen kieli kilpailee jo nyt englannin kanssa nuorten käyttämänä kielenä". Kannanotossa esitettiin myös huoli opettajien kyvystä antaa englanninkielistä opetusta ja viitattiin keskusteluun **suomen kielen vähenemisestä tieteen ja tutkimuksen kielenä**. (Hyytiäinen 3.1.2017.) Viimeksi mainitun huolen

osalta on perusteltua suhtautua vakavasti tuoreen Suomen kielivarannon tilaa ja tasoa koskevan selvityksen esitykseen siitä, että nykyisessä tilanteessa, jossa englannin kieltä käytetään yhä enemmän tutkimuksen kielenä, **tieteellisen erikoissanaston ylläpitoon ja kehittämiseen suomen ja ruotsin kielellä on kiinnitettävä erityistä huomiota** (Monikielisyys vahvuudeksi 2017, 18). **Myös suomen- ja ruotsinkielistä tieteellistä julkaisemista tulisi tukea ja siihen tulisi kannustaa.**

Englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskevissa keskusteluissa on noussut esiin myös kysymys siitä, **miten englanninkielinen ylioppilastutkinto tulee vaikuttamaan korkeakoulujen opiskelijavalintoihin.** Korkeakoulujen opiskelijavalintojen kriteereillä on vahva ohjausvaikutus lukiolaisten valintoihin. Jos korkeakoulut alkaisivat suosia englanninkielisen tutkinnon tehneitä omassa sisäänotossaan, tällä olisi epäilemättä vaikutusta englanninkielisen lukiokoulutuksen yleistymiseen. On kuitenkin huomattava, että **englanninkielisen tutkinnon tehneiden suosiminen korkeakoulujen sisäänotossa ei olisi hakijoiden yhdenvertaista kohtelua**, joten siihen liittyvä uhka ei ole merkittävä.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestäminen herättää myös kysymykset siitä, **miksi uudeksi tutkintokieleksi ollaan esittämässä juuri englantia ja olisiko tutkinto syytä järjestää tulevaisuudessa myös muilla kielillä.** Tutkinnon järjestämisestä saamen ja venäjän kielellä on jo esitetty (Saamelaiskäräjien esitys vuodelta 2014; Suomalais-venäläisen koulun johtokunnan esitys vuodelta 1991). Saamelaiset ovat maan alkuperäiskansa, ja venäjää äidinkielenään puhuvia asuu puolestaan maassa selvästi enemmän (yli 75 000) kuin esimerkiksi englantia äidinkielenään puhuvia (alle 20 000). **Englannin asema tieteen ja kansainvälisen kanssakäymisen yleiskielenä on vahva peruste juuri englannin lisäämiselle kolmanneksi tutkintokieleksi suomen ja ruotsin rinnalle.** Englanti on maailman *lingua franca* ja myös Euroopan unionin jäsenmaissa yleisimmin osattu kieli (ks. esim. Monikielisyys vahvuudeksi 2017, 14, 19). Englannin kielen asemasta ja merkityksestä erityisesti pääkaupunkiseudulla kertoo esimerkiksi se, että Espoon kaupunki päätti vuonna 2017 ottaa englannin kolmanneksi asiointikieleksi suomen ja ruotsin rinnalle. Lisäksi ylioppilastutkintolautakunnan arvion mukaan muissa kielissä nykymuotoinen koevastausten arvostelu olisi käytännössä lähes mahdotonta toteuttaa.

Kansalliskielten asemaan liittyy niin ikään **huoli maahanmuuttajien integroitumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan.** Jommankumman kotimaisen kielen riittävää osaamista on pidetty tärkeänä tekijänä kotoutumisen kannalta. Kansainvälisten osajien osalta realiteetti on kuitenkin myös se, että osa heistä siirtyy muutaman vuoden välein työtehtävästä ja maasta toiseen eläen työssään ja arjessaan englanninkielisessä ympäristössä. Heidän lastensa kannalta suomen/ruotsin kielen taito ei ole samalla tapaa olennaista kuin pitkällä tähtäimellä maahan asettuvien kannalta.

Englanninkielistä lukiokoulutusta ja englanninkielistä ylioppilastutkintoa tarkasteltaessa on huomattava, etteivät ne palvele kaikkia maahanmuuttajaryhmiä.

Asiaa voi havainnollistaa tarkastelemalla A-englannin kokeen tuloksia suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeen (S2/R2) suorittaneiden kokelaiden osalta. Ylioppilastutkintolautakunnan antamien lukujen perusteella voidaan laskea, että keväällä 2017 valmistuneista kokelaista, joiden tutkinto sisälsi sekä S2/R2-kokeen että A-englannin kokeen kahden korkeimman arvosanan (E ja L) suorittaneiden osuus oli 16,8 prosenttia ja kahden alhaisimman arvosanan (I ja A) saaneiden osuus oli 15,5 prosenttia. Koko A-englannin suorittaneen kokelasjoukon osalta vastaavat osuudet olivat korkeimpien arvosanojen (E ja L) osalta 27,4 prosenttia ja alhaisimpien arvosanojen (I ja A) osalta 9,6 prosenttia. Tämä merkitsee sitä, että S2/R2-kokeen suorittaneissa oli keskimääräistä vähemmän erittäin hyvin pitkän englannin kokeessa suorituneita ja keskimääräistä enemmän heikosti suorituneita. Englanninkielistä ylioppilastutkintoa ei siis voi pitää yleisesti sopivana ratkaisuna vieraskielisille lukiolaisille. Sen sijaan englanninkielinen lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto tulisi suunnata ensisijaisesti niille, joilla on jo valmiiksi hankittu hyvä englannin kielen taito.

Englannin kielen aseman vahvistaminen herättää huolta suomalaisten kielivaran monipuolisuuden vähenemisestä. Suomen kielivaran tilaa ja tasoa koskevan selvityksen mukaan kielten opiskelu on yksipuolistunut ja vieraiden kielten osaaminen painottuu yhä voimakkaammin englannin kieleen (Monikielisyys vahvuudeksi 2017, 26). **Kielivaran vahvistamisen kannalta tärkeänä voidaan pitää sitä, että tulevaisuudessa ylioppilastutkinnon kielivalikoimaa laajennetaan vieraiden kielten kokeiden osalta.** Tällä hetkellä lukioissa luetaan useita vieraita kieliä, joissa ei järjestetä lainkaan ylioppilaskokeita. Näitä kieliä ovat esimerkiksi kiina, japani ja viro, joiden ottamiselle osaksi tutkintoa on olemassa painetta. Näistä kielistä erityisesti kiinan merkityksen työelämässä on ennustettu kasvavan.

Aiempaan englanninkielisen ylioppilastutkinnon kokeiluun liittyneessä Zoe Pohjanvirran johtaman työryhmän raportissa (1998) vedottiin siihen, että kansalliset tutkinnot tehdään yleensä aina kansallisilla kielillä. Samalla raportti teki IB-tutkinnosta tuolloin ainoan Suomessa suoritettavan ja hyväksytyyn kansainvälisen englanninkielisen tutkinnon. Tämä asema säilyi, kun Pohjanvirran johtama työryhmä otti kielteisen kannan toisen kansainvälisen tutkinnon, AICE-tutkinnon, hyväksymiseen Suomessa (2002). Kummassakaan raportissa ei pohdittu niiden nuorten toisen asteen koulutusmahdollisuuksia, joille IB-tutkinto ei syystä tai toisesta sovellu.

2) Koulutuksen järjestäjiä, lukioita ja opettajankoulutusta koskevat kysymykset. Englanninkielinen ylioppilastutkinto edellyttää mahdollisuutta englanninkielisiin lukio-opintoihin. **Opintojen järjestäminen edellyttää riittävää kysyntää, jotta toiminta on taloudellisesti järkevää koulutuksen järjestäjän kannalta. Osaltaan tilannetta voitaisiin helpottaa sillä, että osa englanninkielisistä kursseista avattaisiin myös**

suomen/ruotsinkielisille opiskelijoille. Näin heidän kielitaitonsa vahvistuisi ja heillä olisi tilaisuus opiskella itseään kiinnostavan alan terminologiaa englanniksi. **Samalla toteutettaisiin eri oppiaineiden eheyttämistä koskevia tavoitteita.** Tämä kytkeytyy myös Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta tehdyn selvityksen ehdotukseen siitä, että ”lukion rakennetta kehitettäisiin niin, että se mahdollistaa joustavan, pitkäjänteisen ja monipuolisen kielenopiskelun hyödyntämällä oppiainerajat ylittäviä oppimiskonaisuuksia” (Monikielisyys vahvuudeksi 2017, 44). Lukion painopisteistä riippuen esimerkiksi erilaiset yrittäjyyskurssit tai tietotekniikkaan liittyvät kurssit olisi mahdollista tarjota englanniksi. Tämän ratkaisun avulla voitaisiin osaltaan varmistaa, että ryhmät olisivat talouden näkökulmasta riittävän suuria. Järjestely ei sinällään ole uusi, sillä yksittäisten kurssien opettaminen vieraalla kielellä on suhteellisen yleistä lukioissa tälläkin hetkellä.

Kansallisten opetussuunnitelman perusteiden mukainen englanninkielinen opetus ja englanninkielinen ylioppilastutkinto saattavat jossain määrin vaarantaa IB-ohjelmien asemaa. IB-koulujen huolenaiheena on hakijamäärien väheneminen samaan aikaan kun aloituspaikkoja ollaan nostamassa. Uudistus ei saa johtaa siihen, että Suomessa on kaksi englanninkielistä toisen asteen koulutusohjelmaa, jotka molemmat kärsisivät opiskelijapulasta. IB-kouluissa ollaan tosin tyytyväisiä siitä, jos IB-opintonsa keskeyttämään joutuville löytyisi tulevaisuudessa toinen vaihtoehto. Näin riski opinnoista kokonaan syrjäytymiseen laskisi. **Vastakkainasettelun sijasta IB-tutkinto ja kansallinen ylioppilastutkinto tulisi nähdä koulutusjärjestelmän osina, joilla on omat vahvuutensa ja erityispiirteensä.** IB-ohjelma on luonteeltaan kansainvälinen ja sitä tarjotaan eri puolilla maailmaa. Ylioppilastutkinto ja siihen liittyvä kansallisten opetussuunnitelman perusteiden mukainen opetus on opetuskielestä riippumatta kansallinen asia. Olennaista on, että englanninkielisen ylioppilastutkinnon myötä englantia puhuville nuorille avautuisi uusi vaihtoehto.

Opetussuunnitelmien tavoitteita tukevien englanninkielisten oppimateriaalien löytäminen ja tuottaminen ovat opetukselle haaste, joka on tuttu myös ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa. Kaupallisilla kustantajilla ei ole halukkuutta tuottaa oppimateriaaleja laajassa mitassa oppiaineisiin, joissa menekki on vähäistä. Englanninkielisiä opetusmateriaaleja koskeva ongelma on osaltaan ratkaistu kansallisen opetussuunnitelman mukaan järjestetyssä Pre IB -opetuksessa. Opettajien tiedonantojen perusteella englanninkielisten opetusmateriaalien haaste onnistuttiin ratkaisemaan myös 1990-luvulla toteutetussa englanninkielisen tutkinnon kokeilussa (suulliset tiedonannot kokeilussa mukana olleilta Etelä-Tapiolan lukion biologian, maantieteen ja kemian lehtori David Allenilta, historian ja yhteiskuntaopin lehtori David Crawfordilta ja matematiikan ja fysiikan lehtori Mohammed Matooqilta, 2018). Parissakymmenessä vuodessa huomasti kehittyneet digitaaliset oppimisympäristöt luovat oppimateriaalien löytämiselle aiempaa kokeilua huomattavasti paremmat lähtökohdat. Myös uusiin lukion ope-

tussuunnitelman perusteisiin (2015) sisältyvä taitojen korostaminen tiettyjen asiasisältöjen sijaan helpottaa sopivien opetusmateriaalien löytämistä. Selvää kuitenkin on, että **englanninkielisessä lukiokoulutuksessa opettajat joutuvat näkemään suomenkielistä opetusta enemmän vaivaa opetukseensa soveltuvien opetusmateriaalien etsimisessä ja laatimisessa.**

Kysymys opettajien kelpoisuudesta ja kyvystä opettaa englanniksi on englanninkielisen lukiokoulutuksen kannalta keskeinen. Viime vuosina englanninkieliset opettajan pedagogiset opinnot suorittaneen maisteritason työvoiman tarjonta on kasvanut esimerkiksi Helsingin yliopiston STEP-ohjelman eli englanninkielisen aineenopettajakoulutuksen ansiosta. Suomi on kohtuullisen vetovoimainen maa myös kansainvälisillä opettajamarkkinoilla, sillä työhakemuksia ainakin suurten kaupunkien IB-kouluihin tulee lähes viikoittain. Suurissa kaupungeissa pätevän henkilökunnan rekrytoiminen ei todennäköisesti ole ongelma, mutta pienemmillä paikkakunnilla tilanne voi olla haasteellisempi. Englanninkielisen opetuksen laajeneminen merkitsee joka tapauksessa sitä, että asia tulee resursoida ja ottaa huomioon opettajien koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa. **Englanninkielisen lukio-opetuksen osalta on ensiarvoisen tärkeää, että opetusta antavat tehtävään kelpoiset opettajat.**

3) Ylioppilastutkintolautakuntaa ja kansliaa koskevat kysymykset. Englanninkielisen tutkinnon toimeenpano lisää sekä ylioppilastutkintolautakunnan että kanslian työmäärää, mikä tulee ottaa huomioon resursoinnissa (ks. tarkemmat laskelmat luvussa 8). **Englanninkielinen ylioppilastutkinto merkitsee uusia vaatimuksia myös sensorityön osalta.** Englanninkielisen ylioppilastutkinnon osalta on mietittävä, edellyttääkö englanninkielisten koevastausten arvostelu äidinkielen tasoista kielen hallintaa. Näin varmasti olisi siinä tapauksessa, että englannin kielellä toteutettaisiin uusi äidinkielen koe ja/tai englanti toisena kielenä -koe. Muiden oppiaineiden osalta voidaan kuitenkin esittää, että hyvä akateeminen kielitaito kyseisellä alalla riittää sensorin kielitaitovaatimukseksi. Tälläkin hetkellä monessa jaoksessa ruotsinkielisiä vastauksia arvioivat sensorit, joilla on esimerkiksi ruotsinkielinen akateeminen koulutus, mutta joiden äidinkieli ei ole ruotsi.

Sensorityöskentelyn osalta englanninkielinen ylioppilastutkinto edellyttää mahdollisten tarkistusarviointien vuoksi sitä, että jokaisessa aineessa tulee olla vähintään viisi englannin erinomaisesti osaavaa sensoria, joilla ei ole esteellisyyksiä mihinkään lukioihin. Suurissa jaoksissa tämä ei todennäköisesti muodosta ongelmaa, mutta pienissä jaoksissa tilanne on haasteellisempi. Tilanne on kuitenkin ratkaisevasti erilainen kuin esimerkiksi saamen kielessä. Ylioppilastutkintolautakunnan lausunnossa koskien saamen kielen asemaa ylioppilastutkinnossa (6.6.2014) todettiin, että jos ylioppilastutkinto järjestettäisiin saamen kielellä, voitaisiin joutua tilanteeseen, jossa kokelaiden vastaukset tulisi kääntää asiantunneville arvostelijoille suomeksi, mikä merkitsisi uhkaa kokelaiden oikeusturvalle. Englanninkielisessä tutkinnossa vastaavaa tilannetta ei

syntyisi, joskin painetta sensorikunnan laajentamiseen olisi varmasti useissa jaoksissa. Tähän liittyy puolestaan kysymys siitä, onnistuuko sensorikunnan laajentaminen nykyisillä palkkioilla vai pitäisikö englanninkielisen tutkinnon koesuoritusten arvostelusta maksaa 5–10 prosentin kielilisä.

10 Johtopäätökset

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen asetti 21.12.2017 (OKM/105/040/2017) selvityshenkilöt selvittämään, miten englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestäminen toteutetaan ja millaisia kustannuksia siitä aiheutuu. Rehtori Harri Rinta-aho ja dosentti Kati Mikkola luovuttivat selvityksen opetusministeriölle 9.3.2018.

Englanninkielistä ylioppilastutkintoa on kokeiltu kaksivaiheisesti 1990-luvulla: ensimmäisessä vaiheessa yhdessä iltalukiassa, toisessa vaiheessa tämän lisäksi kolmessa päivälukiassa. Kokeilun ja selvitysten perusteella englanninkielistä ylioppilastutkintoa ei tuolloin kuitenkaan vakinaistettu. 1990-luvun jälkeen Suomen kansainvälistyminen on jatkunut, englanninkielisen perusopetuksen tarjonta on merkittävästi laajentunut ja myös englanninkielisen lukiokoulutuksen kysyntä on kasvanut.

Selvityshenkilöt pyysivät ja saivat palautetta englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä useilta tahoilta. Saadun palautteen perusteella lähes kaikki keskeiset sidosryhmät suhtautuvat englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämiseen myönteisesti, joskin esiin tuli myös huolenaiheita ja perusteellista harkintaa vaativia käytännön kysymyksiä.

Selvityshenkilöt esittävät johtopäätöksinään seuraavat näkökohdat ja suositukset:

- Englanninkielinen ylioppilastutkinto edellyttää pääsääntöisesti englanninkielistä lukiokoulutusta, joka puolestaan edellyttää riittävää kysyntää, jotta toiminta on taloudellisesti järkevää koulutuksen järjestäjän kannalta. Englanninkielisen lukio-opetuksen tarve ja toteuttamisedellytykset painottuvat maan suurimpiin kaupunkeihin.
- Englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestämisen kustannukset eivät poikkea merkittävästi suomenkielisen opetuksen kustannuksista edellyttäen, että ryhmäkoot ovat riittävän suuret. Englanninkielisen opetuksen hintaan vaikuttaa korottavasti noin 5 prosentin kielilisiä, joka maksetaan opettajille kurssien opettamisesta englanniksi.

- Englanninkielisen lukio-opetuksen osalta on ensiarvoisen tärkeää, että opetusta antavat tehtävään kelpoiset opettajat. Tämä merkitsee tarvetta panostaa opettajakoulutukseen ja täydennyskoulutusmahdollisuuksiin. Englanninkielisessä lukiokoulutuksessa opettajat joutuvat todennäköisesti näkemään suomenkielistä opetusta enemmän vaivaa opetussuunnitelmien tavoitteita tukevien opetusmateriaalien etsimisessä ja laatimisessa.
- Englanninkielinen ylioppilastutkinto palvelee erityisesti seuraaviin ryhmiin kuuluvia: 1) englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa olleet, 2) suomalaiset paluumuuttajat, joiden vahvin akateeminen kieli on englanti sekä 3) vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneet nuoret, joilla englanti on ollut koulukieli. Kaikkiin edellä mainittuihin ryhmiin kuuluu myös englantia äidinkielenään tai kotikielenään puhuvia. Englanninkielisen lukio-opetuksen ja ylioppilastutkinnon kohderyhmänä tulisi olla opiskelijat, joilla on jo valmiiksi hankittu hyvä englannin kielen taito. Kokonaisen tutkinnon suorittajien lisäksi englanninkielisiä erilliskokeita voivat suorittaa muutkin kuin tutkintotavoitteiset opiskelijat.
- Englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen tulee sitoa ensisijaisesti opetuskielen. Alueellisen yhdenvertaisuuden ja opiskelijan edun takaamiseksi tutkinnon suorittaminen englanniksi tulisi kuitenkin mahdollistaa erillisen anomuksen perusteella myös sellaisissa lukioissa, joissa ei ole mahdollisuutta tehdä lukio-opintoja englanniksi. Näissä tapauksissa kokeen arvostelun suorittaa kaksi sensoria, eikä alustavaa arvostelua tehdä lukiossa.
- Englanninkielellä opiskeleville ammattikoululaisille tulee tarjota mahdollisuus kahden tutkinnon eli ammatillisen perustutkinnon ja englanninkielisen ylioppilastutkinnon tekemiseen.
- Yhdenvertaisuuden ja vertailtavuuden vuoksi englanninkielisen ylioppilastutkinnon rakenne tulisi olla mahdollisimman samanlainen kuin suomen- ja ruotsinkielisessä tutkinnossa. Erityisesti niiden vieraskielisten (äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame) kokelaiden kohdalla, joilla ei ole edellytyksiä suoriutua hyväksytysti suomi/ruotsi toisena kielenä -kokeesta, tulisi kuitenkin harkita muita vaihtoehtoja. Näitä ovat esimerkiksi 1) englanti äidinkielenä tai englanti toisena kielenä -koe (uusina), 2) keskipitkä toisen kotimaisen kielen koe eli B-suomen tai B-ruotsin koe ja 3) lyhyt suomi -koe (uusi). Koska kyseessä on kansallinen tutkinto, jommankumman kotimaisen kielen (suomi tai ruotsi) kokeen tulisi sisältyä jossain muodossa myös englanninkieliseen ylioppilastutkintoon.
- Englannin asema tieteen ja kansainvälisen kanssakäymisen yleiskielenä on vahva peruste juuri englannin lisäämiselle kolmanneksi tutkintokielenä suomen ja ruotsin rinnalle. Suomalaisen kielivarannon monipuolisuuden vahvistamiseksi tulee harkita ylioppilastutkinnon kielivalikoiman laajentamista vieraiden kielten kokeiden osalta.

- Englanninkielisessä tutkinnossa tulisi tarjota kaikki samat kokeet kuin suomen- ja ruotsinkielisissä tutkinnoissa.
- Tutkinto tulee jatkossakin suorittaa yhdellä tutkintokielellä. Tutkintoa on kuitenkin nykyiseen tapaan mahdollisuus täydentää toisella kielellä kuin millä alkuperäinen tutkinto on tehty.
- Hallintolain ja kielilain mukainen mahdollisuus antaa englanninkielisiä tutkintotodistuksia on selvitettävä. Vaihtoehtona englanninkieliselle tutkintotodistukselle on laatia tutkintotodistus nykyiseen tapaan suomeksi/ruotsiksi ja tehdä todistuksesta englanninkielinen käännös.
- Ylioppilastutkintolautakunnalle englanninkielisen tutkinnon järjestäminen merkitsee työmäärän ja kustannusten nousua, mikä tulee ottaa huomioon resursoinnissa. Kertaluonteiset kulut koskevat rekisteriin tehtäviä lisäyksiä sekä koulutus- ja kehittämistyötä. Nämä kulut ovat yhteensä vähintään 100 000 €. Jokaista koekertaa koskevat ja jatkuvat kustannukset muodostuvat englanninkielisen palvelun tarjoamisesta, tehtävien ja hyvän vastauksen piirteiden kääntämisestä sekä englanninkielisten kokeiden teknisestä toteutuksesta. Nämä kulut ovat vuosittain vähintään 260 000 €. Kustannukset ovat edellä esitetyjä korkeammat, mikäli koevalikoimaan lisätään uusia kokeita ja/tai jos alustavaa arvostelua ei voida suorittaa lukiossa.
- Englanninkielisen tutkinnon aiheuttamien lisäkulojen kattamiseen on kolme pääasiallista vaihtoehtoa, joista viimeisin on tarkoituksenmukaisin: 1) kaikkien kokelaiden tutkintomaksujen korottaminen, 2) englanninkielisen tutkinnon suorittajilta perittävät muita kokelaita korkeammat tutkintomaksut tai 3) lisäkustannusten kattaminen valtion budjetista.
- Ylioppilastutkintolautakunnan sensorien määrää tulee mahdollisesti lisätä, jotta kaikissa jaoksissa on riittävästi sensoreja, joilla on edellytykset arvostella englanninkielisiä koevastauksia.
- Englanninkielisellä ylioppilastutkinnolla on edellytykset vahvistaa ylioppilastutkinnon asemaa kansainvälisesti ja tukea osaltaan suomalaisen lukiokoulutuksen vientiä.
- Englanninkielinen ylioppilastutkinto edellyttää lainsäädännöllisiä muutoksia.

Kirjallisuutta ja materiaaleja

Lainsäädäntöä ja määräyksiä

Laki lukiolain muuttamisesta 766/2004. Osoitteessa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040766> Luettu 20.2.2018

Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050672> Luettu 15.1.2018.

Lukiolaki 629/1998. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629> Luettu 15.1.2018.

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. Osoitteessa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/lukio/1372910/oppiaine/1392317> Luettu 22.2.2018.

Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta 915/2005. Osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050915> Luettu 15.1.2018.

Vieraskieliset kokelaat. Ylioppilastutkintolautakunnan määräys rehtoreille ja opettajille. 26.8.2016. Osoitteessa: https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Sairaus/fi/fi_viki_maarays_2015.pdf Luettu 15.2.2018.

Raportteja, selvityksiä, muistioita ja lausuntoja

Advanced International Certificate of Education (AICE) -tutkintoa selvittäneen työryhmän muistio. 30.09.2002. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:37.

Gaudeamus igitur – ylioppilastutkinnon kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:16. Osoitteessa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79746/OKM16_2017.pdf Luettu 10.1.2018

Lausunto englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä. Ylioppilastutkintolautakunta 29.4.1992. (Opetusministeriön lausuntopyyntö 13.3.1992 No 334/430/92.)

Lausunto englannin kielen lisäämisestä ylioppilastutkinnon tutkintokieleksi. Ylioppilastutkintolautakunta 20.10.1995. (Opetusministeriön lausuntopyyntö 28.9.1995. No 223/010/94.)

Lukiokoulutuksen kehittämisen toimenpide-ehdotuksia valmistelevan työryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:14. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75545/okmtr14.pdf?sequence=1> Luettu 25.2.2018.

Maailman toimivin kaupunki. Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021. <https://www.hel.fi/static/helsinki/kaupunkistrategia/kaupunkistrategia-2017-2021.pdf> Luettu 2.2.2018.

Monikielisyys vahvuudeksi. Selvitys Suomen kielivarojen tilasta ja tasosta (Riitta Pyykkö). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:51. Osoitteessa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160374/okm51.pdf> Luettu 15.2.2018.

Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 27.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Hallitusohjelma_27052015.pdf/75d94d8d-15c9-405a-8a9b-eca4987b635e Luettu 12.1.2018.

Saamen kielen asema ylioppilastutkinnossa. Ylioppilastutkintolautakunnan 6.6.2014 antama vastaus Saamelaiskäräjien 22.4.2014 tekemään aloitteeseen. Nro 3/011/2014.

Toisen asteen koulutuksen koulutuskustannuksia koskeva selvitys. Opetushallitus. Osoitteessa: http://www.oph.fi/download/189133_toisen_asteen_koulutuskustannuksia_koskeva_selvitys.pdf Luettu 22.2.2018.

Vieraskielinen ylioppilastutkinto. Opetusministeriön työryhmien muistioita: 21:1998.

Vieraskieliset perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa 2010-luvulla. Toim. Marianne Portin, perusopetusta koskeva luku: Hanna Laakso ja lukiokoulutusta kos-

keva luku: Timo Kumpulainen. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017:10. Osoitteessa: http://www.amtu.fi/download/188976_vieraskieliset_perusopetuksessa_ja_toisen_asteen_koulutuksessa_2010-luvulla.pdf Luettu 20.2.2018.

Vietävän hyvää toisen asteen koulutusta! Toimet toisen asteen koulutusviennin edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:20. Osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75182/okm20.pdf?sequence=1> Luettu 22.2.2018.

Tutkimuksia, artikkeleita ja tilastoja

Arvosanjakauma syksy 2017. Ylioppilastutkintolautakunnan internet-sivut. https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/stat/FT2017ST3002.pdf Luettu 21.2.2018.

Hyytiäinen, Sari 2017. Ei yo-tutkintoa englanninkieliseksi (Äidinkielen opettajain liiton kannanotto). Osoitteessa: <https://www.aidinkielenopettajainliitto.fi/?x118281=254969> Julkaistu 3.1.2018. Luettu 15.1.2018.

Kupiainen, Sirkku & Marjanen, Jukka & Ouakrim-Soivio, Najat 2018. Ylioppilas valintojen pyörteissä. *Lukio-opinnot, ylioppilastutkinto ja korkeakoulujen opiskelijavalinta*. Ainedidaktisia tutkimuksia 14. Helsinki: Suomen ainedidaktinen tutkimusseura. Osoitteessa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/231687/Ad_tutkimuksia_14_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1 Luettu 2.2.2018.

Maahanmuuttajat väestössä. – Tilastokeskuksen internet-sivut. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html> Luettu 21.2.2018.

Painotettu ja kaksikielinen opetus. – Helsingin kaupungin internet-sivut. <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/mita-opiskellaan/painotettu> Luettu 21.2.2018.

Peltonen, Sami 2017. Ylioppilastutkinnon saavutettavuus maahanmuuttajan näkökulmasta. Ylioppilastutkintolautakunnan blogitekstit, 26.9.2017. Osoitteessa: <https://www.ylioppilastutkinto.fi/ajankohtaista/blogitekstit/478-ylioppilastutkinnon-saavutettavuus-maahanmuuttajan-n%C3%A4k%C3%B6kulmasta> Luettu 22.2.2018.

Valtioneuvoston Talent boost -toimenpideohjelman esittelyt osoitteissa <http://tem.fi/talent-boost> ja <http://tem.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-talent-boostista> Luettu 21.2.2018.

Vieraskieliset. Tilastokeskuksen internet-sivut. <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html>
Luettu 21.2.2018.

Liite 1. Taustakeskustelut

Selvityshenkilöt ovat tavanneet selvitystyön yhteydessä seuraavat tahot liittyen englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämiseen:

Etelä-Tapiolan lukio: lehtorit David Allen, David Crawford ja Mohammed Matoq.

Kuntaliitto: lukiokoulutuksesta vastaava erityisasiantuntija Kyösti Värri.

Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry: kehitysjohtaja Kaisa Vähähyyppä.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ: koulutusjohtaja Heljä Misukka, koulutuspolitiikan erityisasiantuntijat Tuomo Laakso, Päivi Lyhykäinen ja Olavi Arra.

Opetushallitus: yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen johtaja Jorma Kauppinen.

Pääkaupunkiseudun lukiotoimen johtoryhmä: Sari Aarniokoski (Kauniainen), Tapio Erma (Espoo), Marja Viljamaa (Vantaa) ja Mervi Willman (Helsinki).

Suomen IB-koulujen hallitus: Raija Johnsson (Oulu International School), Petri Lehto (Joensuun lyseo) ja Heli-Maarit Miihkinen (Oulun lyseo).

Suomen lukiolaisten liitto: puheenjohtaja Alvar Euro ja koulutuspoliittinen asiantuntija Annakaisa Tikkinen.

Ylioppilastutkintolautakunta ja kanslia: pääsihteeri Tiina Tähkä, lautakunnan puheenjohtaja Patrik Scheinin, kielivaliokunnan puheenjohtaja Raili Hildén, A2-valiokunnan puheenjohtaja Timo Saarinen, erityisasiantuntija Thomas Vikberg, tutkintosihteeri Elina Jäntti sekä lautakunnan jäsenet asiaa käsitelleen yleiskokouksen yhteydessä.

Seuraavat henkilöt ja yhteisöt ovat selvityksen yhteydessä ottaneet kirjallisesti kantaa kysymykseen englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä:

Erma, Tapio. Espoon lukiokoulutuksen päällikkö, Espoo.

Haapaniemi, Maria. Toimitusjohtaja, Idema Oy, Tampere.

Perttunen, Raija. Rehtori, Oulu International School, Oulu.

Päkkilä, Teijo. Apulaisrehtori, Seinäjoen lukio, Seinäjoki.

Rosti, Jyrki. Rehtori, Kannaksen lukio, Lahti.

Saarikoski, Vesa. Kuntayhtymän johtaja, Gradia – Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Jyväskylä.

Suonio, Jorma. Lukiokoulutuksen johtaja, Tampere.

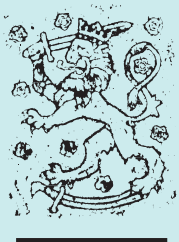
Valkila, Vesa. Rehtori, Turku International School, Turku.

Viljamaa, Marja. Nuoriso- ja aikuiskoulutuksen johtaja, Vantaa.

Willman, Mervi. Opetuspäällikkö, nuoriso- ja aikuiskoulutuslinja, Helsinki.

Vuorinen, Petri. Rehtori, The English School, Helsinki.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN 978-952-263-561-7 (PDF)

ISSN 1799-0351 (PDF)